

I 4. kvartal 2012 implementerede Ringkjøbing Landbobank et nyt produkt til private boligejere: Ringkjøbing Landbobank Prioritetslån. Hvad var baggrunden for, at man valgte at satse på et nyt produkt, og hvad blev det egentlige udbytte heraf?

Ringkjøbing Landbobank Prioritetslån

En analyse af prioritetslånets rentabilitet og berettigelse i banken.

Af Daniella Engen Andreasen
Vejleder Jesper Raalskov
29.04.2016
HDFR-14 Aalborg

Executive Summary

Since the finance crisis the danish banks and savings banks, have been met by new and challenging conditions and obstacles to their way off doing business. The very low interests rates, and the cautious attitude from public, makes it difficult for the banks to make an earning on their main product, loans. This makes it necessary for the banks to look at other ways and strategies to improve their earnings.

Ringkjøbing Landbobank are by the most known as a safe, well driven and conservative bank, a brand that the bank appreciates and experiences a lot of goodwill from. Even so, Ringkjøbing Landbobank still have some degree of the same problems, as the financial industry at whole. They too have to look at their possibilities to create more earnings, by looking for new products or strategies. To meet this need, the bank in october 2012 presented a new loan “prioritetslån” for their private customers, whom are also house owners. A product that can be used to finance up to 80 % of the value of the house, instead of the more typical 20 %. The loan is an alternative to the traditional debenture loans from the mortgage providers.

In this project, it will be analyzed, in what degree the bank needed to introduce the new loan, in what extend the new loan is a relevant product? The dristribution- and earning potential will be estimated, and selected key performance indicators will be used to coment on how the prioritetslån has implicated the banks performance.

Through the analysis it has been found, that is was nessesary for Ringkjøbing Landbobank to find new sources of eanings. It is found, that the prioritetslån is a relevante product for the bank, to meet the problems concerning, the ernings on loans. Even though the prioritetslån has a low interest rate margin, it is compensated by the incresed value of the loanes. It is estimated that the earning potential for the prioritetslån for 2016 is between xxx . Compared to the bank’s gross result, it is still in a small scale, but the significance of the increased earnings on loans and the larger sum of transactions with the customers are not to be overseen. It is found, that the prioritetslån do have at possitive effekt on the performance of the bank, but because of the scale of the value, it is concluded that it only has at very small positive effect. The good performance of the bank, are for the far most part because, of the unique structure of the bank, where it has concentrated a large part of the buisness on selected lines of industries. On the same side, the bank has a small amount of depreciations, because of their cautious approach to the risks of giving out loans, this has also been very positive for the performance.

Indholdsfortegnelse

Executive Summary	1
Figur oversigt	3
Tabel oversigt	4
Bilagsoversigt	4
1. Indledning	5
1.1 Problemformulering	6
2. Metode	7
2.1 Opgavens struktur	7
2.2 Datagrundlag og kildekritik	8
2.3 Teorivalg	9
2.4 Afgrænsning	11
4. Præsentation af Ringkjøbing Landbobank	13
5. Baggrunden for implementeringen af Prioritetslån i Ringkjøbing Landbobank	18
5.1 Udvikling i sektorens indtjening	18
5.1.1 Udvikling i udlåns mængden og udlånsefterspørgslen	18
5.1.2 Udvikling i rentemarginalen	22
5.1.3 Udvikling i nettorenteindtægter	26
5.1.4 Udvikling i pengeinstitutternes resultater	27
5.1.5. Udvikling i indlåns mængden	28
5.1.5 Andre faktorer som har presset pengeinstitutternes indtjening	30
5.1.5 Delkonklusion	33
5.2 Udviklingen i indtjeningen hos Ringkjøbing Landbobank	33
5.2.1 Udviklingen i Ringkjøbing Landbobanks udlån	33
5.2.2 Udviklingen i Ringkjøbing Landbobanks nettorenteindtægt.....	36
5.2.3 Udvikling i Ringkjøbing Landbobanks indlån	37
5.2.4 Udvikling i Ringkjøbing Landbobank s resultat.....	38
5.2.5 Udvikling i Ringkjøbing Landbobanks nedskrivninger på udlån	38
5.2.6 Ringkjøbing Landbobank omkostninger til finansiering	39
5.2.6 Delkonklusion	40
6 Ringkjøbing Landbobank prioritetslån	42
6.1 Prioritetslånets egenskaber.....	42
6.1.1 Den bagvedliggende funding.....	42

6.1.2 Renteniveau og rentefastsættelse	45
6.1.3 Øvrige egenskaber.....	48
6.1.4 Risici og kritikpunkter	48
6.1.5 Delkonklusion	50
6.2 Prioritetslånets potentiale.....	51
6.3 Delkonklusion	60
7. Prioritetslånets påvirkning af indtjening og performance.....	61
7.1 ICGR	62
7.2 ROE	63
7.3 ROA.....	65
7.4 Delkonklusion	65
7. Konklusion	66
Litteraturliste	68

Figur oversigt

Figur 1 Beregning af WACC	9
Figur 2 Geografisk fordeling af bankens udlåns- og garantiportefølje ud fra kundernes bopæl.....	15
Figur 3 Penge- og realkreditinstitutternes udlån til husholdninger og erhverv 2015.....	18
Figur 4 Udvikling i udlånsefterspørgslen for privatkunder i penge- og realkreditinstitutter 2. kvartal 2011 til 4. kvartal 2012.....	20
Figur 5 Den lange og de korte obligationsrenter opgjort på ugebasis.....	21
Figur 6 Pengeinstitutternes gennemsnitlige rentemarginal og udlåns- og indlånsrenter	23
Figur 7 Indskudsbevisrenten og pengeinstitutternes gennemsnitlige ind- og udlånsrenter	24
Figur 8 Pengeinstitutternes gennemsnitlige indlånsmarginale	25
Figur 9 Nettorenteindtægter 2003-2012 for pengeinstitutter.....	27
Figur 10 Resultat før skat 2003 -2012	28
Figur 11 Udvikling i udlånmængde i mio. DKK for pengeinstitutter i gruppe 1 - 4 fra 2007 - 2012	29
Figur 12 Finansieringsomkostninger for udvalgte pengeinstitutter i 2007.....	32
Figur 13 Finansieringsomkostninger for udvalgte pengeinstitutter i 2015.....	32
Figur 14 Udlån ultimo år i mio. kr. i Ringkjøbing Landbobank	34
Figur 15 Udlån på balancen i mio. kr. for pengeinstitutter i gruppe 1-4.....	35
Figur 16 Procentvis nedgang pr. år. i udlån på balancen i mio. kr.	35
Figur 17 Udvikling i nettorenteindtægten 2008 - 2012 for Ringkjøbing Landbobank	36
Figur 18 Udvikling i Ringkjøbing Landbobanks indlån 2007 - 2012	37
Figur 19 Sammenligning af indlånsvækst samlet for pengeinstitutter i gruppe 1-4 og Ringkjøbing Landbobank.....	37
Figur 20 Udviklingen i resultat efter skat for Ringkjøbing Landbobank 2008 - 2012	38
Figur 21 Udvikling i nedskrivninger på udlån i Ringkjøbing Landbobank fra 2008 til 2012	39
Figur 22 WACC for Ringkjøbing Landbobank 2010 - 2015.....	40

Figur 23 Modtagne sikkerheder i forhold til udlånmængden.....	53
Figur 24 Prisudvikling i huspriserne på parcelhuse 2015 samt 3. kvartal 2015	54
Figur 25 Fordeling af gennemsnitlig friværdi på landets parcelhusejere.....	54
Figur 26 Bidragssatser i Totalkredit pr. 1. juli 2016.....	58
Figur 27 Ringkjøbing Landbobanks udlån til private i mio. DKK fra 2010 til 2015	61

Tabel oversigt

Tabel 1 Udlånsportefølje fordelt på brancheposter.....	14
Tabel 2 WACC for Ringkjøbing Landbobank 2010 – 2015 beregning.....	39
Tabel 3 Kurser på udvalgte obligationer fra BRF-Kredit og Nykredit pr. 26.03.2016.....	43
Tabel 4 Bidragssatser for F-kort lån i Totalkredit	47
Tabel 5 Estimeret indtjeningspotentialer i t. DKK	59
Tabel 6 ICGR i forhold til udlånsvækst i Ringkjøbing Landbobank	62
Tabel 7 Beregning af ROE for Ringkjøbing Landbobank fra 2010 - 2015	64
Tabel 8 Beregning af ROA for Ringkjøbing Landbobank fra 2010 - 2015	65

Bilagsoversigt

- Bilag 1. Udvikling i private kunders efterspørgsel efter udlån 2011 til 2012
- Bilag 2. Bankernes gruppering 2012
- Bilag 3. Interview skema

1. Indledning

Et lavt renteniveau i finanskrisens kølvand samt en ny tendens, med opsparing og forbrugsmæssigt mådehold blandt private kunder, har været medvirkende til, at flere banker føler sig presset på indtjeningen på deres oprindelige kerneprodukter.

Det diskuteres endnu om der stadig er tale om en finanskrise, eller om der nærmere er tale om en "new normal", og det kan synes som om konklusionen og debatten skifter fra dag til dag. Men én ting virker både finanssektoren og debattørerne til at være enige om, finanssektorens aktørers arbejdsgang samt vilkår, er forandret meget i forhold til før krisen indtraf i 2008.

Det betyder, at det er blevet nødvendigt at gå forretningsmodellerne og strategierne efter i sømmene, og i nogle tilfælde se mod nye muligheder for produkter, services og indtjening.

Ringkjøbing Landbobank er ofte blevet betragtet, som en af branchens mest stabile spillere, og er næsten blevet kendt for at offentliggøre det ene rekordregnskab efter det andet. Dette ændre dog ikke på, at banken i samme stil som branchens øvrige pengeinstitutter, er nødt til at tilpasse sig de nye vilkår, hvis banken fortsat skal kunne levere gode resultater, og være med i konkurrencen om de gode bankkunder.

Finanskrisen har spredt ringe i vandet også udenfor selve finanssektoren, og har påvirket hele samfundsøkonomien. Både private- og erhvervskunder har ændret økonomisk strategi.

Befolkningens økonomiske ageren er en anden end i årene op til krisen, og især den nye tendens, hvor opsparing vægtes højt, presser bankernes indtjening. Normalvis vil opsparing og økonomisk mådehold, betragtes som en positiv udvikling og karakter, men færre lån og faldende rentemarginal er ikke godt for pengeinstitutternes indtjening. Kunder med store indlån, kan ligefrem i perioder blive en omkostning for pengeinstitutterne.

Disse ellers gode og økonomisk stærke kunder med lavt dækningsbidrag, bliver en form for Paradox: Gode kunder, man er glade for at have, men samtidig med meget lidt indtjening hvis noget indtjening overhovedet. Én mulighed for at skabe indtjening på denne type kunder, kan være prioritetslånet.

Desuden kan prioritetslånet være en vej for pengeinstitutterne, til at skabe en større udlånsmængde, og vinde markedsandele.

Prioritetslånet har fået en opblomstring. Jyske Bank fik sat fokus på produktet da de i februar 2012, sammen med Sydbank indgik et samarbejde med BRF Kredit om fundingen af boliglån, og dermed skabte mulighed for lavere renter end hvad der hidtil havde været muligt¹.

Produktet har været både beskrevet, som en positiv og nyskabende udvikling hos pengeinstitutterne, men har også været meget udsældt. Der har været en del omtale i medierne som antyder at lånet ikke er den fordel for forbrugerne som bankerne gerne vil gøre dem til. Om ikke andet er produktet om noget blevet aktuelt igen, med den seneste tids modvind mod realkreditinstitutternes og herunder særligt Nykredit og Totalkredits forhøjelser af bidragssatserne².

I oktober 2012 lancerede Ringkjøbing Landbobank deres prioritetslån og indgik også i samarbejdet med BRF Kredit³.

Bankernes umiddelbare succes i de efterfølgende år, gør det interessant at analysere ét af de mulige midler hertil, som førnævnt samtidig er et omdiskuteret produkt. Hvad har implementeringen betydet for banken, og hvad er det fremtidige potentiale? Dette leder videre til følgende problemformulering.

1.1 Problemformulering

Hvilken effekt har implementeringen af produktet ”prioritetslån” haft for indtjeningen og performance i Ringkjøbing Landbobank, og hvad forventes effekten og potentialet af være fremadrettet?

- Var det relevant for Ringkjøbing Landbobank, at implementere prioritetslånet?
- Hvad er bankens potentielle indtjening nu og fremadrettet på prioritetslånene?
- Hvordan påvirker prioritetslånet bankens nøgletal?

¹ Børsen 7. Februar 2012

² Finans Watch 3. Marts 2016

³ Børsen 1. Oktober 2012

2. Metode

I dette afsnit beskrives den fremgangsmåde der er anvendt til besvarelse af opgavens problem. Opgavens struktur beskrives, anvendt data og metode til indsamling af data beskrives og vurderes.

2.1 Opgavens struktur

I det følgende søges opgavens problem besvaret via følgende struktur for opgaven:

En beskrivelse af Ringkjøbing Landbobank, for at tydeliggøre hvilken type pengeinstitut opgaven omhandler, samt belyse evt. specielle egenskaber i banken, som har betydning for opgavens analyser samt konklusion. Det gøres ud fra en betragtning om at pengeinstitutets overordnede vision og strategi samt økonomiske opbygning, har betydning for hvordan påvirkning af bankens nøgletal skal analyseres og vurderes, samt hvilken vægtning disse skal tillægges.

Dernæst følger en analyse af bankens bevæggrund og behov for implementeringen af prioritetslånet, dette gøres for at vurdere, bankens baggrund for at vælge at tilføje netop denne låntype til bankens udlånsprodukter, samt for at belyse hvilke dele af Ringkjøbing Landbobanks økonomiske nøgletal, det forventes at lånet har størst indflydelse på.

En Beskrivelse af prioritetslånets egenskaber udføres for at gøre det muligt, at analysere hvordan prioritetslånet kan påvirke bankens indtjening og performance, og for at følge op på foregående analyse, i forhold til produktets relevans, samt for at vurdere i hvilken grad produktet kan gøre sig attraktivt og dermed udbredes til bankens privatkunder.

Ovenstående elementer i opgaven, fører til en analyse af prioritetslånets påvirkning på bankens resultat og performance. Dette gøres ud fra estimater for prioritetslånets salgs og indtjeningspotentiale og beregning af udviklingen i bankens økonomiske nøgletal. De vurderes i hvilken grad, prioritetslånet har påvirket bankens resultat og nøgletal og derigennem bankens performance. Af nøgletal er udvalgt WACC, ICGR, ROE og ROA, da disse vurderes, at kunne beskrive hvorledes Ringkjøbing Landbobank performer. Nøgletallene beskrives nærmere i afsnit 2.3. Denne del af opgaven, er det vigtigste element i besvarelsen af opgavens problem, dog vurderes det, at denne analyse kun kan udføres tilfredsstillende gennem ovenstående beskrivende og analyserende afsnit.

Endeligt følger en konklusion hvor I opgavens problem endeligt besvares, ud fra de resultater der opnås i gennem opgavens analyser.

2.2 Datagrundlag og kildekritik

Der er i opgaven anvendt Desk research, da der tages udgangspunkt i offentlig tilgængelig information. Dette gøres bl.a. for at styrke opgavens objektivitet, da jeg arbejder i Ringkjøbing Landbobank. Denne strategi har samtidig gjort det nødvendigt at lave estimater i dele af analysen, da Ringkjøbing Landbobank ikke har offentliggjort detaljer for deres prioritetslån. Det er således i bankens kvartals- og årsrapporter ikke specificeret, hvor stor en del af bankens udlån der kan tilskrives prioritetslånet, ligeledes er indtjeningen på produktet ikke beskrevet. Skulle der i opgaven anvendes de korrekte tal for bankens nuværende udlånmængde samt indtjening på prioritetslånet, ville opgaven skulle fortrolighedsstemples, dette er fravalgt, igen for at tilskynde objektivitet, undgå påvirkning af insider-viden og sikre en naturlig kritisk stillingtagen til Ringkjøbing Landbobank.

For at undgå, at opgaven har skulle fortrolighedsstemples, samt anvendelse af materiale som alene er intern tilgængelig, er der anvendt interview, frem for at henvise til bankens forretningsgange i forbindelse med beskrivelsen af Ringkjøbing Landbobanks prioritetslåns egenskaber. De interviewede er Ole Bjerregaard Pedersen, regnskabschef i Ringkjøbing Landbobank, samt Jesper Bay, rådgiver i Ringkjøbing Landbobanks kreditafdeling. Interviewene omhandler prioritetslånets egenskaber, og primært hvorledes fundingsamarbejdet med BRF-kredit og Totalkredit er opbygget. Der ses med naturlig kritisk blik på interviews med ansatte, da disse må forventes at være positivt forudindtagede, men da spørgsmålene i interviewene omhandler ren produktbeskrivelse og arbejdsgang, er det vurderet, at der ikke er behov for nærmere fortolkning heraf, da der ikke er tale om egentlige holdninger til bankens indtjening eller performance.

Der er anvendt en blanding af kvantitativ og kvalitativ data. Det kvantitative materiale stammer overvejende fra Ringkjøbing Landbobanks offentliggjorte kvartals- og årsrapporter, men også fra artikler og hjemmesider for så vidt angår anskuelse og sammenligning med den øvrige branche og analyse af samfundsøkonomien. Det kvalitative materiale stammer både fra interview jf. bilag x, bankens egen beskrivelser anført i offentliggjorte kvartals- og årsrapporter samt børsmeddelelser. Dertil kommer artikler og rapporter fra øvrige kilder. Data fra Ringkjøbing Landbobanks kvartals- og årsrapporter er anvendt med en opmærksomhed på, at rapporten er udarbejdet af banken selv med godkendelse af den kvantitative del af ekstern

revisor. Der er anvendt en større del materiale fra Danmarks Nationalbank samt Finanstilsynet, disse institutioner anses for meget troværdige og objektive kilder. Der er desuden anvendt rapporter og analyser fra Realkreditrådet og Realkredit Danmark, disse anvendes med kritisk opmærksomhed på, at der er tale om interesseorganisationer. Der er i opgaven anvendt betragtninger fra diverse avisartikler. Disse anvendes ikke som ekspertbetragtninger, men anvendes til at verificere diverse betragtninger om stemninger i samfundet, økonomien og medierne.

Det er igennem opgaven tilskyndet at anvende en stor brede af information og data, for at skabe et så nuanceret og objektivt grundlag for opgaven som muligt.

2.3 Teorivalg

Som nævnt i ovenstående afsnit, anvendes der økonomiske nøgletal for at analysere og vurdere Ringkjøbing Landbobanks performance, og hvorledes bankens prioritetslån kan have påvirket disse. I dette afsnit beskrives nøgletallenes egenskaber.

WACC:

WACC står for "Weighted Average Cost of Capital", og angiver den vægtede gennemsnitlige kapitalomkostning. Dette betyder at WACC angiver hvad pengeinstitutterne betaler for deres kapital. WACC kan dermed anvendes til at vurdere hvilken rente pengeinstitutterne kan låne ud til. Dette er vigtigt i en branche hvor konkurrencen om kunderne er hård, og hvor rentemarginalen er under pres. Alle pengeinstitutter bør stile efter at have så lav en WACC som muligt. WACC kan også anvendes til at vurdere hvad det vil koste virksomheden at skaffe fremmedkapital, og hvad en ændring i balancen i forhold til et fald eller øgning af fremmedkapital overfor nuværende egenkapital koster. WACC beregnes jf. Figur 1:

Figur 1 Beregning af WACC

$$k_w = k_d(1 - T)L + k_e(1 - L)$$

where

- k_w = weighted average cost of capital of new funds
- k_d = cost of interest-bearing liabilities
- T = corporate tax rate
- L = ratio of liabilities to assets.
- k_e = cost of equity
- $k_e = r_f + b(k_m - r_f)$

Kilde Materiale udleveret i undervisningen d. 27 januar 2015 Power Point sow "Nøgletal" slide nr. 5

Kd er den gennemsnitlige rente på fremmedkapital, beregnes som $\text{Rentebetalinger}/(\text{Balance} - \text{egenkapital})$

T er selskabsskatten, denne fratrækkes da det er nødvendigt at regnes efter skat, for at det er muligt at sammenligne med andre virksomheder. Der ud over får bankerne refunderet renteudgifterne i skatten på fremmedkapital, det gør man ikke på egenkapital, for at disse tal kan sammenlignes er det nødvendig at regne netto.

Ke er kravet til afkastet på egenkapitalen. Dette beregnes ud fra CAPM, den risikofrie rente, beta (b), som er et udtryk for risiko, og Km som er markedets generelle krav til afkast.

Beta sættes til 1

Km sættes til 5 % ud fra sammenligning med andre pengeinstitutter fra Nationalbankens rapport om Finansiell stabilitet for 2013. Dog er dette et anslået niveau, og det kan have variationer år for år, dette er fravalgt i denne beregning, og kan dermed give visse usikkerheder. Det vurderes at beregningen for WACC alligevel kan anvendes til at give et billede på udviklingen i Ringkjøbing Landbobanks omkostninger ved anskaffelse af ny likviditet.

ICGR:

ICGR står for "Internal Capital Generation Rate", og beskriver pengeinstituttets evne til at forøge egenkapitalen ved egen virkning, med andre ord hvor meget banken kan vækste i udlån uden at tære på den nuværende kapital eller skulle hente kapital i markedet. Nøgletallet viser dermed bankens evne til at skabe vækst ud fra bankens resultater. Dette er meget relevant i en tid, hvor kravene til bankernes kapitaldækning stiger. Det er ligeledes relevant for Ringkjøbing Landbobank, i forbindelse med implementeringen af prioritetslånet som et led i en strategi om øget udlån. Endeligt anvendes nøgletallet til at vurdere om der bør udbetales udbytter eller om overskud hellere bør tillægges egenkapitalen. Målet for ICGR er individuelt for det enkelte pengeinstitut, behovet afhænger af bankens vækststrategi samt behov for kapitalhensættelser. Nøgletallet anvendes til at vurdere, om Ringkjøbing Landbobank kan fortsætte deres strategi uden at tære på deres kapital eller funde sig yderligere i markedet.

ICGR beregnes ud fra følgende formel: $\text{ICGR} = (\text{nettoresultat} - \text{udbytte})/\text{egenkapitalen}$.

ROE:

ROE står for "Return On Equity", eller på dansk "Egenkapitalens forrentning". ROE

anvendes ofte i forbindelse med sammenligning af pengeinstitutters performance, da nøgletallet beskriver hvor meget overskud ejerne får af deres investering, og viser dermed om investeringen er rentabel. ROE har dermed betydning for, hvor nem adgang banken har til ny kapital. I opgaven anvendes ROE ikke i forbindelse en sammenligningen med et andet pengeinstitut eller gruppe af pengeinstitutter, i stedet antages det, at Ringkjøbing Landbobank stiler mod en ROE på minimum 9% i stil med de store banker, Danske bank har en målsætning om en ROE på 9 % mens Nordea har en målsætning om en ROE på 15 %⁴.

ROE beregnes ud fra følgende formel: $ROE = \text{nettoresultat}/\text{egenkapital} * 100$

ROA:

ROA står for ”Return og Assets”, eller på dansk forrentning af aktiver. ROA kan anvendes til at sammenligne virksomheder selvom de har forskellig finansieringsstruktur, da nøgletallet viser forrentningen af aktiverne uden at tage hensyn til virksomhedens finansiering, man ser på rentabiliteten af overskuddet i forhold til de ressourcer der er brugt for at opnå resultatet. ROA anvendes på den baggrund bl.a. til at vurdere om banken drives fornuftigt. I denne opgave anvendes ROA ikke i sammenligning med et andet pengeinstitut eller gruppe af pengeinstitutter, for at kunne vurdere om banken har en fornuftig drift, anvendes ovenstående forudsætninger for ROE, hvor det forventes at Landbobanken i samme omfang som de største banker, sigter mod en ROE på minimum 9 %. Grundet følgende sammenhæng, kan en målsætning for ROA dermed fastsættes: $ROE = ROA * \text{gearing} \Rightarrow \text{Nettoresultat}/\text{egenkapital} = \text{Nettoresultat}/\text{aktiver} * \text{aktiver}/\text{egenkapital}$.

ROA beregnes ud fra følgende formel: $ROA = \text{nettoresultat}/\text{aktiver (fratrasket puljemidler)} * 100$

2.4 Afgrænsning

I opgaven ønskes der overvejende et fokus på bankens privatkunder, da det er denne gruppe, bankens prioritetslån i første omgang henvender sig til. Dette vanskeliggøres af, at Ringkjøbing Landbobank ikke direkte angiver hvor stor andelen af ud- og indlånmængderne er til private og erhverv. Dette betyder at dele af talmaterialet ikke kan ses med fokus på privatkunder alene, eller at nogle tal må estimeres, for at fokus kan være korrekt. Er der foretaget en estimering i opgaven vil dette være angivet.

⁴ Udleveret Materiale i forbindelse med undervisning d. 27. januar 2015 Power Point Show ”Nøgletal” slide nr. 10

I kapitel 7 benævnes, at Ringkjøbing Landbobank opfylder, og har en overdækning i forhold til opfyldelsen, af nuværende krav til kapitaldækning samt kommende krav i forbindelse med implementeringen af CRD IV og CRR, fra Europa-Parlamentets regler for pengeinstitutters kapitalforhold. Af hensyn til opgavens omfang, er der ikke lavet yderligere beskrivelse eller analyse af bankens opfyldelse af kapitalkravene, det antages at være korrekt beskrevet af banken selv, i deres årsrapporter.

4. Præsentation af Ringkjøbing Landbobank

Ringkjøbing Landbobank er på én side, et traditionsrigt lokalt pengeinstitut med et afdelingsnet hovedsageligt centreret i Vestjylland og hovedsæde på torvet i Ringkøbing, på den anden side har banken også en stor nichedel, og derigennem mange aktiviteter udenfor lokalområdet.

Denne todeling giver et atypisk og diversificeret pengeinstitut, som på én side holder hårdt fast i lokale og til tider konservative værdier, men samtidig spænder over store forretninger i forbindelse med finansiering inden for vedvarende energi, herunder især vindmøller, finansiering til læger og tandlægers køb af praksis samt udvalgte engrosudlån. De seneste år har banken satset hårdt på at slå sig fast på Private Banking markedet, med åbning af Private Banking afdelinger i Ringkøbing, Herning, Holte, Århus og senest i Vejle pr. 1. januar 2016⁵.

Denne diversificering af bankens udlånsportefølje er med til at gøre banken mindre konjunkturfølsom, end hvis der blot var tale om en regional forankret portefølje. Selvfølgelig under den forudsætning, at der ikke samtidig løbes væsentlig højere risici på den baggrund, dette synes dog ikke at have været tilfældet i banken indtil nu, hvis man ser mod bankens behov for nedskrivninger under og efter finanskrisen⁶, hvilket er en af forklaringerne på at banken i medierne har fået en status, som ”dukse bank”.⁷

Bankens udlånsportefølje er fordelt på følgende brancheposter jf. Tabel 1:

⁵ Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2015

⁶ Finanstilsynet Redegørelse for inspektion i Ringkjøbing Landbobank A/S samt Finanstilsynet Statistisk materiale 2014 for pengeinstitutter.

⁷ Bankens nedskrivninger vil blive kommenteret nærmere senere i opgaven

Tabel 1 Udlånsportefølje fordelt på brancheposter

Brancheposter	Procent af udlån og garantier
Privatkunder	23,6 %
Landbrugskunder	6,9 %
Heraf:	
- Svinebrug	1,5 %
- Kvægbrug	1,5 %
- Øvrig Landbrug	3,9 %
Vindmøller	17,9 %
Fast ejendom	13,7 %
Finansiering og Forsikring	15,0%
Øvrig erhverv	6,1 %

Kilde Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2015

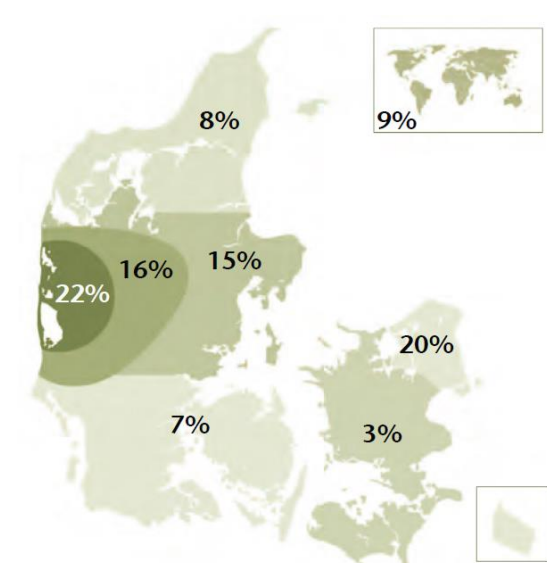
Især er det interessant at bemærke, at bankens udlån til landbrug ligger på et lavt niveau i sammenligning med de øvrige pengeinstitutter i finanstilsynets gruppe 2⁸. Dette er en del af forklaringen på, at bankens nedskrivningsniveau ligeledes ligger på et lavt niveau i sammenligning med øvrige pengeinstitutter⁹. Ligeledes er det interessant at bemærke, at andelen af privatkunder forholdsvis lav, forklaringen heraf ligger i bankens Nichekoncept.

Den geografiske fordeling af bankens udlåns- og garantiportefølje ud fra kundernes bopæl (eksklusiv reserveforretninger og før nedskrivninger og hensættelser) ser ud som følger af figur 1:

⁸ Finanstilsynet markedsundersøgelse 2014

⁹ Finanstilsynet markedsundersøgelse 2014 samt Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2014

Figur 2 Geografisk fordeling af bankens udlåns- og garantiportefølje ud fra kundernes bopæl

Kilde Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2015

Heraf ses det, at en væsentlig del af bankens forretninger i dag er placeret uden for lokalområdet især området omkring Private Banking afdelingen i Holte trækker op, dog ligger hovedvægten af bankens udlån fortsat i det midt- og vestlige Jylland. Det er bankens målsætning, at man fortsat skal have fokus på at styrke bankens position og spille en afgørende rolle i Midt- og Vestjylland, for på den måde fortsat kunne betegnes som et lokalt pengeinstitut. Samtidig ønsker banken dog at udvide porteføljen inden for fjernkunder, som primært skal indeholde Private Banking kunder, samt styrke bankens udlåns portefølje til de øvrige nicher¹⁰. De udenlandske aktiviteter kan især tilegnes finansiering af vindmøller i Tyskland.¹¹

Banken har siden 1999 været ledet af John Bull Fisker i 2015 blev Jørn Nielsen indsat som direktør i banken, og de to står nu i fællesskab for bankens daglige ledelse.

Ringkjøbing Landbobank ønsker, at være kendt som et solidt og trygt pengeinstitut, og dette forsøger banken at indeholde i bankens strategi for vækst. Banken synes at ride på en bølge af succes hvor indtjeningen er steget siden 2009, efter at have taget et fald i forbindelse med finanskrisen, i 2014 slog banken den hidtidige rekord fra 2006 for resultat efter skat, og i 2015 blev rekorden slået på ny¹². Dette betyder imidlertid ikke, at banken har ændret sin forsigtige strategi, og det sker ikke sjældent at banken omtales som ”Dukse banken”, en titel som

¹⁰ Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2015

¹¹ Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2015

¹² Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2015, 2014 og 2005

banken er glad for og dyrker. Efter finanskrisen klinger tryghed, soliditet og nøjsomhed positivt i de fleste bankkunders øre. Banken var ikke et af de pengeinstitutter som havde den største indtjening under højkonjunkturen, men den forsigtige strategi har båret frugt for banken sidenhen.

Ringkjøbing Landbobank har gennemgået en stor udvikling de seneste år, med åbning af Private Banking afdelingerne i Holte i 2014 (afdelingen var investeringscenter fra 2010)¹³, Århus 2014¹⁴ og Vejle 2016¹⁵, der er blot i 2015 ansat 46 nye medarbejdere. Dog fastholder banken en strategi om hovedsagelig organisk vækst, samt en strategi som bygger på, at der ikke åbnes nye afdelinger uden at den senest åbnede har formået at skabe overskud¹⁶.

Banken har nordens laveste omkostningsprocent, og dette til trods for, at omkostningerne er steget de sidste år, både på grund af åbning af nye afdelinger, samt ansættelse af flere medarbejdere, en del af bankens succes ligger netop heri. Det er lykkedes banken at vækste mere end omkostningerne og dermed bibeholde den lave omkostningsprocent. Hvor mange andre pengeinstitutter er nødt til at spare sig til lavere omkostningsprocenter har Ringkjøbing Landbobank satse på at øge deres omkostninger, og dette gør alt andet lige indtjening lettere. Én af baggrundene bag den lave omkostningsprocent skal findes i bankens nichekoncepter¹⁷.

Nichekoncepter som finansiering af vindmøller og læger og tandlægers køb af praksisser, betyder at få medarbejdere med en specialviden på området kan genere meget stor indtjening. Det skyldes at der er tale om store udlån, men som ikke kræver tilsvarende mange medarbejdere, som der ville være nødvendige for at opnå samme indtjening på en portefølje indeholdende privatkunder. Denne succes forsøger banken at udbygge ved deres satsning på Private Banking kunder, der er ikke helt den samme lave udgift til medarbejdere i forhold til dækningsbidraget på kunderne, som det er tilfældet med de før omtalte nichekoncepter, men dog stadig en lavere omkostningsprocent end tilfældet for almindelige privatkunder.

Dette kan være en del af motivationen for at se nærmere på indtjeningsmulighederne på privatkunderne, det er nødvendigt hvis banken skal fortsætte sin nuværende positive kurs, samt skal kunne bevare sin status som lokalt pengeinstitut, at der også på denne kundegruppe gereres en indtjening og opnås nye sunde kundeforhold.

¹³ Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2014

¹⁴ Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2014

¹⁵ Ringkjøbing

¹⁶ Finans.dk 27. januar 2016

¹⁷ Finans.dk 27. januar 2016

Der tales i stor stil om bankernes problemer i forhold til indtjeningen og den faldende rentemarginal, og dette betyder også, at det er nødvendigt for bankerne at se mod nye indtjeningsmuligheder og derigennem nye fokusområder for salg, og nye produkter. Disse elementer er desuden er nødvendige for at klare sig på en marked, hvor konkurrencen om de ”gode bankkunder” er skarp.

Ringkjøbing Landbobanks prioritetslåne er en konsekvens af denne problematik. I de følgende afsnit, vil bankens baggrund for og udbytte af implementeringen blive analyseret nærmere jf. opgavens problemformulering.

5. Baggrunden for implementeringen af Prioritetslån i Ringkjøbing Landbobank

I følgende afsnit analyseres Ringkjøbing Landbobanks behov og baggrund for lanceringen af bankens prioritetslån. Da der netop er tale om baggrunden frem mod implementeringen, som kom i oktober 2012, vil der primært blive set på den samfundsøkonomiske situation, forhold for sektoren og den økonomiske situation i Ringkjøbing Landbobank frem mod implementeringen af lånet i oktober 2012. Der vil desuden være et overvejende fokus på udviklingen og indtjeningen på privatkunder.

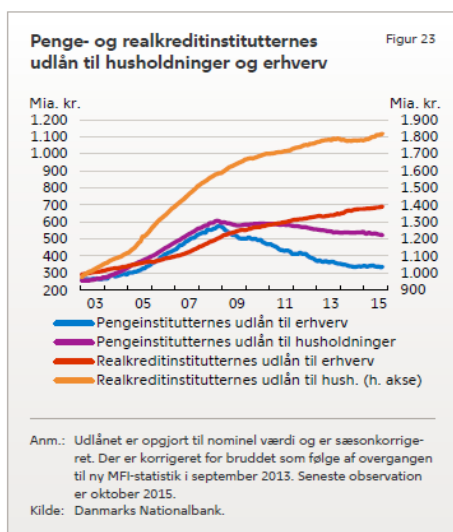
5.1 Udvikling i sektorens indtjening

I følgende afsnit, analyseres hvordan situationen i sektoren så ud fra finanskrisens start og frem mod 2012, og hvordan denne udvikling har påvirket sektorens indtjeningsmuligheder, og om dette har kunne danne baggrund for Ringkjøbing Landbobanks behov for at implementere deres Prioritetslån. Der er mange forhold som har haft betydning for at pengeinstitutterne er blevet presset på deres indtjening, og en del af disse vil blive berørt i analysen, men da opgaven omhandler prioritetslån, vil hovedfokus ligge på hvordan situationen har påvirket udlån og bankernes indtjening på deres kerneprodukter.

5.1.1 Udvikling i udlånmængden og udlånsefterspørgslen

I 2008 satte finanskrisen en stopper for bankernes ”udlånsfest”, dette ses tydeligt, på det store knæk i grafen for pengeinstitutternes udlån til husholdninger jf. Figur 2.

Figur 3 Penge- og realkreditinstitutternes udlån til husholdninger og erhverv 2015

Kilde Nationalbankens kvartalsoversigt 4. kvartal 2015

Faldet i udlånene skyldes i den første periode efter finanskrisen, især at pengeinstitutterne havde behov for at nedbringe deres balancer, for at de hurtigt kunne styrke deres solvens. Det var nødvendigt med en styrket solvens, da det blev svære at skaffe funding især i udlandet, og her blev der skelet meget til de danske pengeinstitutters solvens. For at nedbringe balancen, begyndte pengeinstitutterne at flytte udlån til realkreditinstitutterne¹⁸. Dette understøttes også af Figur 3, hvor det ses at realkreditinstitutterne ikke har oplevet fald i deres udlån.

Efter finanskrisen kom der hurtigt fokus på pengeinstitutternes kreditpolitik, den løbende stramning af denne, har betydet at pengeinstitutterne har givet flere afslag på udlån end tidligere, dette har også været medvirkende til faldet i udlånmængden. Især brancheposter som investering i fast ejendom og landbruget, oplevede i højere grad at få afslag på finansiering end tidligere¹⁹.

Som en konsekvens af krisen spare danskerne op i højere grad end før, og udskyder investeringer, dette skaber en lavere efterspørgsel efter udlån²⁰. Finanstilsynets beskriver i deres rapport om Markedsudvikling i 2012 for pengeinstitutter, at det faldende udlån kan forklares i en manglende efterspørgsel på finansiering fra både erhverv- og privatkunder. Det største fald i udlån for pengeinstitutterne kom fra udlån til erhverv, mens udlån til husholdninger er faldet mere moderat.

Udviklingen i udlånsefterspørgslen hos penge- og realkreditinstitutterne kan ses jf. Figur 4. Figuren er lavet med egen tilvirkning ud fra lignende figurer i Nationalbankens udlånsundersøgelse 1. kvartal 2012 og 4. kvartal 2012. Det har ikke været muligt at finde sammenlignelige modeller i tidligere udlånsundersøgelser, men ud fra beskrivelser i Nationalbankens kvartalsoversigter og rapporter om Finansiell Stabilitet 2009 og 2010, beskrives det, at pengeinstitutterne generelt oplevede faldende udlånsefterspørgsel i denne periode også.

Modellerne som danner baggrund for Figur 4, bygger på indberetninger fra kreditchefene i de større danske penge- og realkreditinstitutter om deres vurderinger af udviklingen i efterspørgslen efter udlån fra eksisterende og nye privatkunder. I samme undersøgelse indberettes også lignende vurdering af udviklingen i penge- og realkreditinstitutternes kreditpolitik for både private og erhverv, samt udlån til erhvervskunder. Disse er dog ikke

¹⁸ Nationalbanken Finansiell Stabilitet 2010

¹⁹ Finanstilsynet Markedsudvikling i 2012 for pengeinstitutter

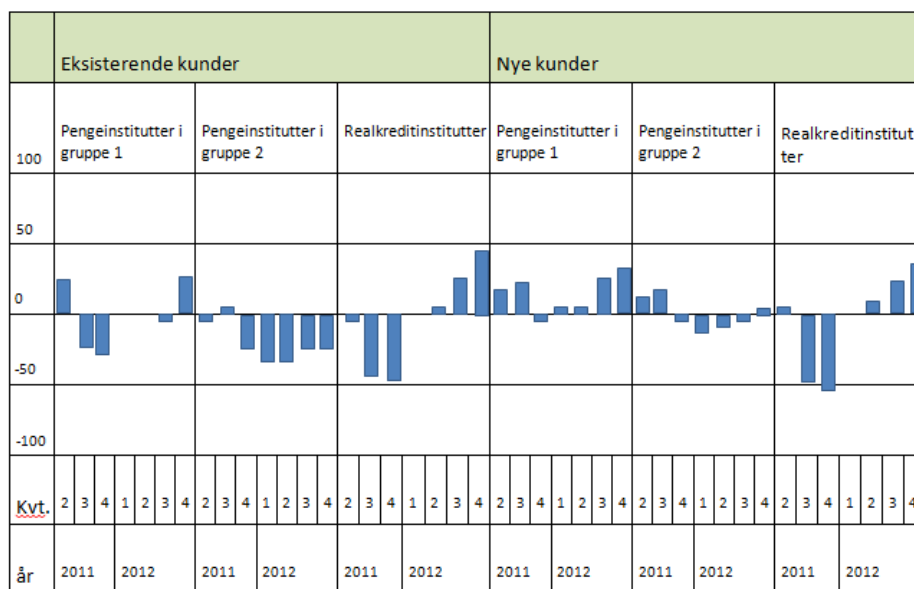
²⁰ Finanstilsynet markedsudvikling 2012

medtaget her, da fokus primært ligger på indtjeningen på privatkunder. Dette skyldes at prioritetslånet i første omgang primært er tiltænkt denne kundegruppe.

Kreditcheferne skal svare på om udviklingen i udlånsefterspørgslen er faldet en del, svarende til en værdisætning på -100, er faldet lidt, svarende til en værdi på -50, har været uændret, svarende til en værdi på 0, er steget lidt, svarende til en værdi på 50 eller er steget meget, svarende til en værdi på 100. Svarene vægtes efterfølgende til et nettotal i modellen, sat efter institutternes andel af det samlede udlån. Modellen viser på denne måde ikke udviklingen i absolutte niveauer, men viser institutternes vurdering af ændringer fra kvartal til kvartal²¹.

Da modellen er lavet med egen tilvirkning og uden adgang til det bagvedliggende talmateriale, må der dermed forventes en vis usikkerhed på præcisionen og søjlernes placering. Modellen er tænkt til at give et grafisk overblik over udviklingen i udlånsefterspørgslen, og vurderes derfor relevant. De to modeller som ligger til baggrund for Figur 4, kan ses i bilag 1.

Figur 4 Udvikling i udlånsefterspørgslen for privatkunder i penge- og realkreditinstitutter 2. kvartal 2011 til 4. kvartal 2012

Kilde Model ved egen tilvirkning jf. Bilag 1 kilde Nationalbankens udlånsundersøgelse 1. kvartal 2012 og 4. kvartal 2012

Ud fra Figuren tegner der sig hovedsageligt et billede af en faldende udlånsefterspørgsel fra både eksisterende og nye privatkunder i pengeinstitutterne. Der har dog periodevist være stigende efterspørgsel især ultimo 2012.

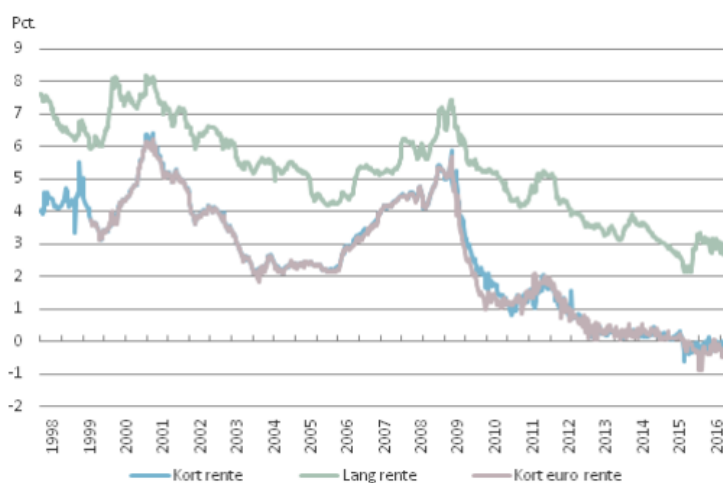
²¹ Nationalbankens udlånsundersøgelse 4. kvartal 2012

Modellen viser at pengeinstitutterne i gruppe 2, har oplevet større fald i efterspørgslen end pengeinstitutterne i gruppe 1, og ligeledes har oplevet mindre stigninger i efterspørgslen ultimo 2012. Dette skyldes at pengeinstitutterne i gruppe 2 havde en mere vanskelig fundingsituation. Gruppe 1 havde desuden store erhvervskunder, som kunne flytte deres eksportmarkeder, for at kunne imødegå krisen. Pengeinstitutterne i gruppe 2 var mere orienteret mod Danmark. Ringkjøbing Landbobank befinder sig i gruppe 2,²² udviklingen i bankens udlån vil blive behandlet senere i opgaven.

Realkreditinstitutterne har oplevet større udsving end pengeinstitutterne, Samlet set oplevede realkreditinstitutterne en stigning i deres udlån til privatkunder i 2011 og 2012 jf. Figur 4 og 5.

Stigningerne skyldes, som nævnt, at en del pengeinstitutter overførte udlån hertil, om end der løbende var tale om mindre mængder. Dertil kommer de meget lave renter på realkreditlånene jf. Figur 5, de lavere renter betyder, at kunderne kan bære større udlån i deres økonomi. Der opstod en tendens hvor kunder oftere vælger, at låne op i deres bolig, da renteniveauet har kunne forsvare omkostningerne ved en omlægning. Ofte bliver konverteringsomkostningerne også tillagt realkreditlånet og medvirker dermed også til at øge udlånsmængden²³. En del af disse udlån ville tidligere have lagt i banken, men de har ikke kunne konkurrere på renten, og har dermed tabt udlån til realkrediten.

Figur 5 Den lange og de korte obligationsrenter opgjort på ugebasis

Kilde Realkreditrådet 2

²² Se bilag 2 for oversigt over gruppering af pengeinstitutter i 2012

²³ Realkreditrådet 1

Denne udvikling gør prioritetslånet særdeles interessant for pengeinstitutterne, da det giver mulighed for at vinde de tabte udlån tilbage, og kan dermed blive et modangreb på realkreditforeningernes markedsandel.

Ud fra dette kan det konkluderes, at pengeinstitutterne som helhed, overvejende oplevede faldende efterspørgsel efter udlån fra private. Ligeledes kan det konkluderes at pengeinstitutterne i gruppe 2, hvor Ringkjøbing Landbobank befinder sig, havde større fald i efterspørgslen end institutterne i gruppe 1, frem mod starten af 4. kvartal 2012, hvorefter der synes at være en svag optimisme at spore.

I starten af finanskrisen var faldet i udlånet, for mange pengeinstitutter tilsigtet, men for de pengeinstitutter, som oplevede en bedring af deres kapital og likviditetssituation, blev et faldende udlån løbende en stor udfordring i forhold til deres indtjening på deres kerneprodukter. Faldene i efterspørgslen må derfor kunne betegnes, som en motiverende faktor til udviklingen af et nyt produkt, som gerne skulle tiltrække flere udlån fra private kunder til banken.

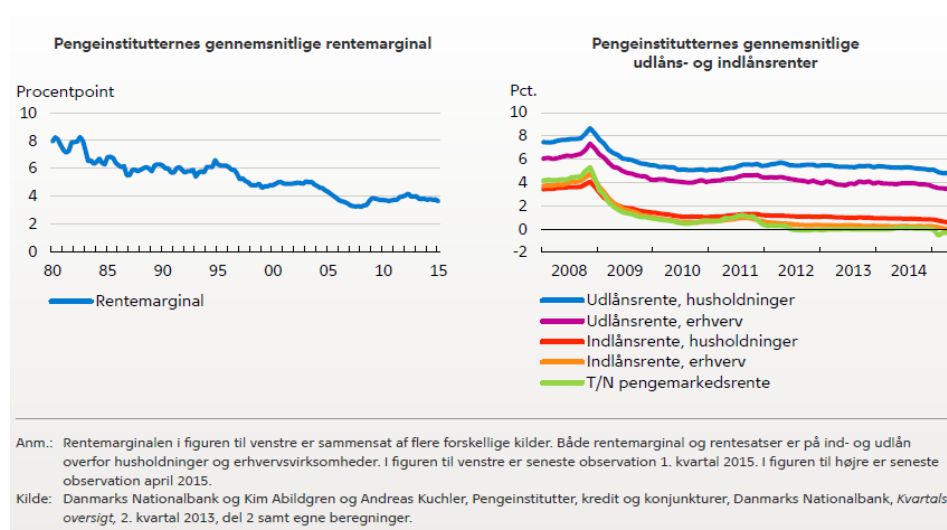
5.1.2 Udvikling i rentemarginalen

Rentemarginalen er jf. Figur 6 Pengeinstitutternes gennemsnitlige rentemarginal og udlåns- og indlånsrenter som udgangspunkt steget siden finanskrisens begyndelse og frem til primo 2012, i løbet af 2012 begyndte rentemarginalen at falde.^{24 25}

²⁴ Nationalbanken Kvartaltsoversigt 4. kvartal 2012

²⁵ Som nævnt i introduktionen til afsnit 3.2 er hovedfokus i denne del af analysen, situationen for banksektoren frem mod ultimo 2012. Når udviklingen frem mod 2015 alligevel benævnes, skyldes det, at der tidligere i opgaven er kommenteret på bankernes pressede indtjening med reference til en faldende rentemarginal, og der kunne derfor opstå forvirring i forhold til, at det i dette afsnit konkluderes, ikke at være tilfældet frem mod primo 2012, uden en notering herom.

Figur 6 Pengeinstitutternes gennemsnitlige rentemarginal og udlåns- og indlånsrenter

Kilde Nationalbanken Finansiell Stabilitet 1. halvår 2015

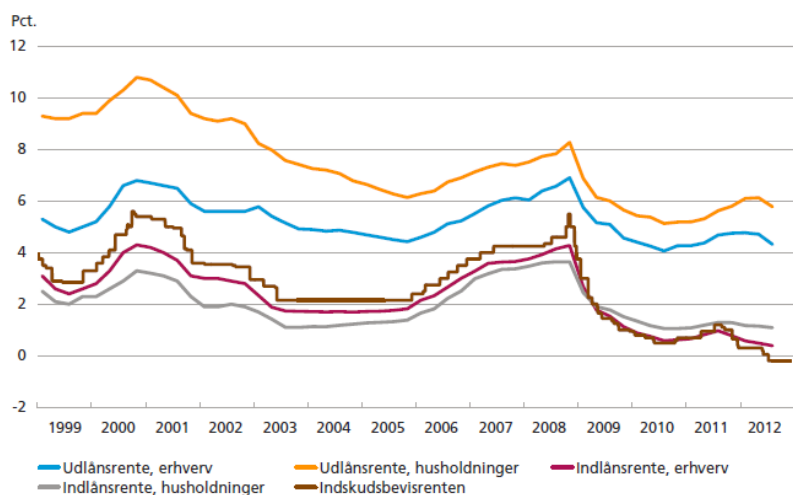
Ud fra dette kan det vurderes, at udviklingen i rentemarginalen i sig selv, ikke har haft en særlig betydning for Ringkjøbing Landbobanks beslutning om lancering af prioritetslånet, Dog har renteutviklingen alligevel have haft en betydning, da renteutviklingen i pengeinstitutterne, ikke kan stå uden for påvirkning af de pengepolitiske renter. Nationalbanken nedsatte de pengepolitiske renter væsentligt fra 2008 og frem mod 2012 jf. figur 7.

Den øgede rentemarginal frem til 2012, skyldes en naturlig udvikling under lavkonjunktur: For at modvirke øget kreditrisici og faldende indtjening, øger pengeinstitutterne rentemarginalen, for at sikre sig mod store fald i indtjeningen²⁶. Dermed er pengeinstitutternes udlånsrenter jf. Figur 7 Indskudsbevisrenten og pengeinstitutternes gennemsnitlige ind- og udlånsrenter, ikke faldet i sammen omfang, som det kunne forventes på baggrund af faldet i de pengepolitiske renter, og samtidig har pengeinstitutternes indlånsrenter i højere grad fulgt de pengepolitiske renter²⁷. Dette giver til sammen en stigende rente marginal. Ved højkonjunktur vil man omvendt se den modsatte reaktion, pengeinstitutterne mindsker rentemarginalen for at øge deres konkurrenceevne.

²⁶ Nationalbanken Kvartalsoversigt 4. kvartal 2012

²⁷ Nationalbanken Kvartalsoversigt 4. kvartal 2012

Figur 7 Indskudsbevisrenten og pengeinstitutternes gennemsnitlige ind- og udlånsrenter

Anm.: Indskudsbevisrenten er på dagsbasis, øvrige renter er på kvartalsbasis.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

Kilde Nationalbanken Kvartalsoversigt 4. kvartal 2012

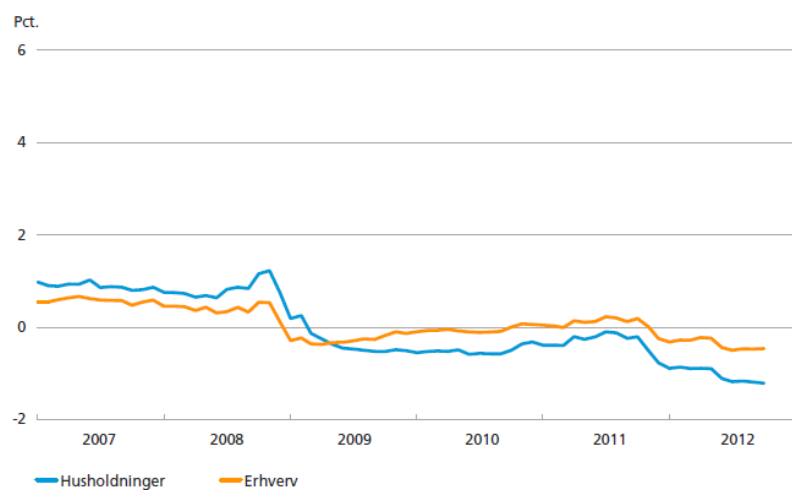
Stigningen i pengeinstitutternes rentemarginal frem til 2012, stammer kun i meget lille grad fra øgede udlånsrenter i pengeinstitutterne, den stammer nærmere fra at relationen mellem de pengepolitiske renter og udlånsrenterne i pengeinstitutterne blev mindre. Pengeinstitutterne undlod at lade udlånsrenten falde i samme omfang som faldet i de pengepolitiske renter jf. Figur 7. Der blev dog fra pengeinstitutterne annonceret rentestigninger på enkelte udlånsprodukter i 2012, dette slog dog kun igennem med meget svag kraft, og påvirkede primært udlån til private med lav sikkerhed.²⁸

Samtidig blev relationen mellem pengeinstitutternes indlånsrenter og pengemarkedsrenterne også mindre, forskellen her har dog ikke været nær så stor som for udlånsrenten. Udviklingen har resulteret i en skævvridning af det normale billede, hvor pengeinstitutternes indlånsrenter har været højere end Nationalbankens indskudsbevisrente og den korte pengemarkedsrente. Men siden 2009 har det været omvendt, og pengeinstitutternes indlånsrentemarginal er blevet negativ jf. Figur 8.²⁹

²⁸ Nationalbankens Kvartalsoversigt 4. kvartal 2012

²⁹ Nationalbanken Kvartalsoversigt 4. kvartal 2012

Figur 8 Pengeinstitutternes gennemsnitlige indlånsmarginaler

Anm.: Indlån fra private omfatter husholdningssektoren, dvs. personligt ejede virksomheder, lønmodtagere og pensionister mv. Indlånsmarginale er beregnet som forskellen mellem T/N-pengemarkedsrenten og indlånsrenten.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

Kilde Nationalbanken Kvartalsoversigt 4. kvartal 2012

Denne udvikling betød at det i løbet af 2012, som tidligere nævnt, ikke længere var muligt for pengeinstitutterne at sænke indlånsrenten, og på den måde håndtere de faldende pengemarkedsrenter ved at overføre ”udgiften” til indlånskunderne³⁰. Dette har udhulet pengeinstitutternes muligheder for at øge rentemarginalen og på den måde modstå den pressede indtjening de møder. Det er denne udvikling, som først rigtig ramte ultimo 2012.

Faldet i rentemarginalen i 2012 skyldes i høj grad konkurrence, man har været tilbageholden med at give kunderne en negativ rente, og det blev vanskeligt at forsvare en fortsat stigende udlånsrente, når de generelle pengepolitiske renter fortsatte med at falde til et historisk lavt niveau³¹. Der ud over begyndte flere pengeinstitutter at have indlånsoverskud, og konkurrencen om de gode kunder skærpedes, dette pressede udlånsrenten.

På trods af at pengeinstitutterne i perioden fra 2008 til primo 2012 have en stigende rentemarginal, blev indtjeningen for pengeinstitutterne alligevel presset. Den øgede rentemarginal har ikke kunne følge med en lav udlånsefterspørgsel og de store nedskrivninger mm.

Dermed kan det konkluderes, at faldet i rentemarginalen i sig selv kun kan have haft en begrænset effekt på Ringkjøbing Landbobanks valgt om implementering af prioritetslånet, da

³⁰ Nationalbanken Kvartalsoversigt 4. kvartal 2012

³¹ Nationalbanken Kvartalsoversigt 4. kvartal 2012

rentemarginalen først begyndte at falde i løbet af 2012, og implementeringen af lånet skete primo 4. kvartal 2012.

Dog har renteutviklingen i de pengepolitiske renter sandsynligvis haft en indflydelse, da udviklingen heri, løbende har gjort det svære og svære for banken at opretholde rentemarginalen, og en forventning om faldende rentemarginal, ville betyde en forventning om yderligere presset indtjening på udlån.

Det er desuden værd at bemærke, at rentemarginalen jf. Figur 6 på trods af en stigning fra 2008 til primo 2012 har været kraftigt faldende over de sidste årtier, og dette betyder at pengeinstitutternes indtjening på ud- og indlån er blevet mere følsom overfor konjunkturændringerne, især i tilfælde af lavkonjunktur, og dermed er indtjeningsmulighederne på bl.a. udlånsprodukterne indskrænket.

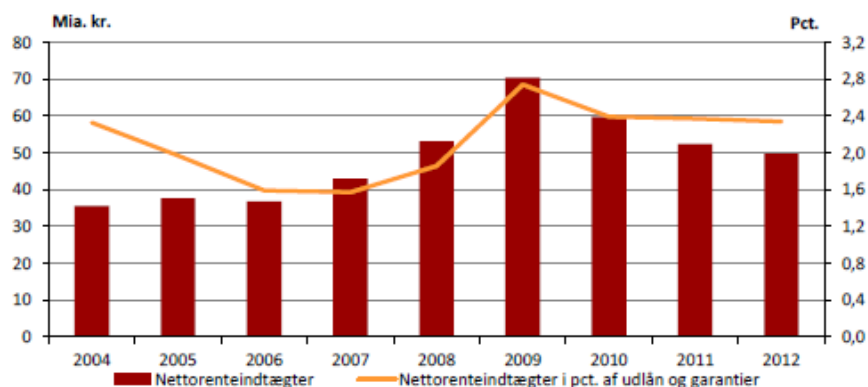
Lavkonjunktoren i årene frem mod 2012, og forventning om en fortsat lavkonjunktur, sammenholdt med en historisk set lav rentemarginal, som det blev svære og svære at holde oppe grundet udviklingen i de pengepolitiske renter, vurderes dermed at være medvirkende til at der opstod et behov i Ringkjøbing Landbobank for implementeringen af deres prioritetslån.

5.1.3 Udvikling i nettorenteindtægter

Grafen i Figur 10 viser en faldende nettorenteindtægt, fra indtjeningen toppede i 2009 og frem mod 2012. Dette er en naturlig udvikling jf. betragtningerne i foregående afsnit, som overordnet viser en faldende efterspørgsel fra privatkunder i samme periode, en stigende rentemarginal har ikke kunne modstå fald i udlånmængden.³²

³² Grafen i Figur 10 medtager både udviklingen i rentemarginalen og udviklingen i efterspørgslen efter udlån. Der skelnes desuden ikke mellem udlån til private eller erhverv. Selvom opgavens fokus ligger på indtjeningen på udlån til private, vurderes grafen at kunne bidrage til en analyse af udviklingen for pengeinstitutternes indtjening på udlån, samt behovet for at skabe merindtjening på institutternes kerneprodukter. Det må forventes at banken også har set på indtjeningen generelt, og ikke kun på indtjeningen på privatkunder alene, som incitament til udviklingen af nye produkter til denne kundegruppe. Det har været nødvendigt for pengeinstitutterne at skabe merindtjening de steder hvor det er muligt, og samtidig holde omkostningerne så lave som muligt, dette vil være en naturlig strategi, for en virksomhed som oplever at være presset på indtjeningen på sine oprindelige kerneprodukter.

Figur 9 Nettorenteindtægter 2003-2012 for pengeinstitutter

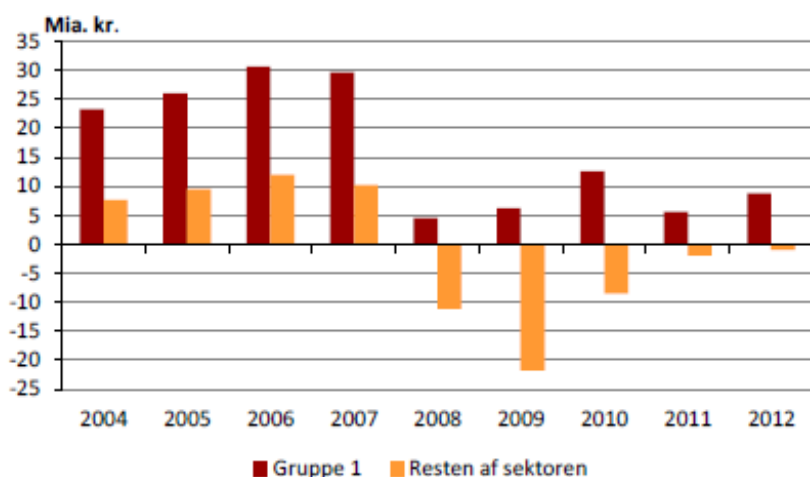
Kilde Finanstilsynet Markedsudvikling i 2012 for pengeinstitutter

En faldende nettorenteindtægt må i høj grad betragtes, som en motiverende faktor for Ringkjøbing Landbobank til en gennemgang af mulige indtjeningsmuligheder, og derigennem udviklingen af nye produkter. Nettorenteindtægten rammer banken direkte på deres resultat, og konsekvenserne af udviklingen i udlånsefterspørgslen samt rentemarginalen, som bl.a. ligger til grund herfor, mærkes dermed direkte på nettoresultatet. Udviklingen i nettorenteindtægterne for Ringkjøbing Landbobank set for sig, vil blive behandlet i efterfølgende afsnit. Den faldende nettorenteindtægt bekræfter, at sektoren er presset på indtjeningen på deres kerneprodukter.

5.1.4 Udvikling i pengeinstitutternes resultater

Det er interessant at betragte, at på trods af faldende nettorenteindtægter og udlånmængde, havde pengeinstitutterne samlet set et større overskud i 2012 end tilfældet var i 2011. Det samlede overskud beløb sig til 7,5 mia. kr. før skat i 2012 mod 3,6 mia. kr. før skat i 2011. Den positive nettoindtjening i sektoren skyldes primært pengeinstitutterne i gruppe 1, i resten af sektoren var der samlet set et underskud, som dog var mindre end året før jf. Figur 5.

Figur 10 Resultat før skat 2003 -2012

Kilde Finanstilsynet Markedsudvikling i 2012 for pengeinstitutter

At pengeinstitutterne i gruppe 1 oplevede et væsentligt bedre resultat end de øvrige pengeinstitutter, skyldes bl.a. at mange af de mindre pengeinstitutter, har haft større tab på deres udlån.

Sektorens og specielt pengeinstitutterne i gruppe 1's forbedrede overskud, i sammenligning med 2011, kan ifølge Finanstilsynet især henføres til stigende kursreguleringer. Det har især været obligations- og valutabeholdningerne som har bidraget til en nettokursgevinst. Nettoebyrindtægterne steg 6 % i 2012, og dette har også bidraget til en udligning af effekten fra den faldende nettorenteindtægt³³. Det har dermed vejet op for de faldende udlån og nettorenteindtægter.

Dette vidner om en branche som er presset på indtjeningen, da det ses af Figur 6, hvordan sektorens resultater er faldet siden finanskrisens start, men det viser også en sektor hvor der, er set fremgang i resultaterne siden laveste resultat i 2008 for pengeinstitutterne i gruppe 1 og 2009 for den øvrige sektor. Dog er det væsentligt for opgavens problem, at denne fremgang ikke skyldes indtjening på udlån, men nærmere gode investeringer og et fokus på at sænke omkostningerne.

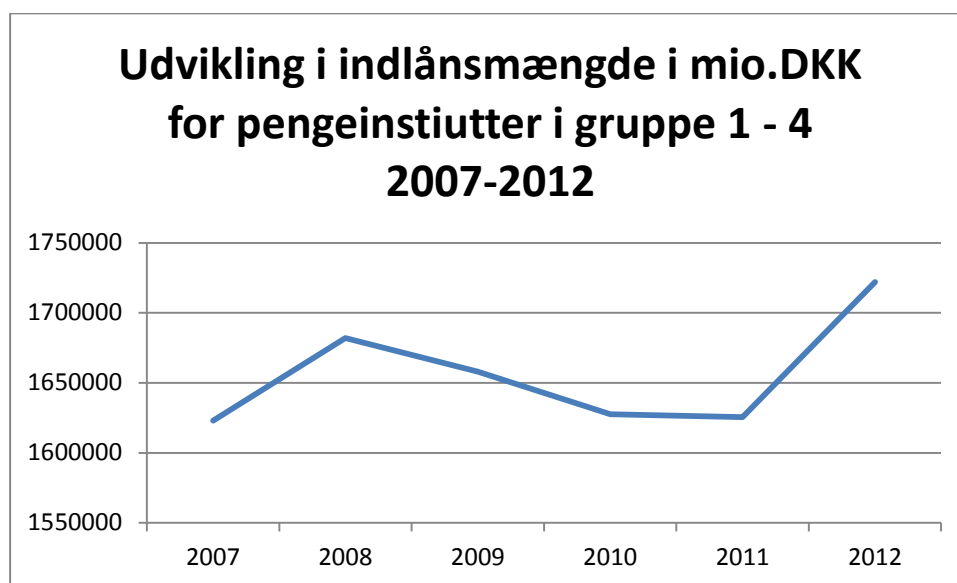
5.1.5. Udvikling i indlåns mængden

Som nævnt i opgavens indledning, er der siden finanskrisens start, set en udvikling hvor der hos befolkningen spares op i højere grad end før krisen. Af Figur 11, som viser udviklingen i

³³ Finanstilsynet Markedsudviklingen i 2012 for pengeinstitutter

indlåsmængden for pengeinstitutterne samlet, ses det at denne tendens først rigtig slog igennem i form at øget indlån i pengeinstitutterne fra 2011 til 2012.

Figur 11 Udvikling i udlånmængde i mio. DKK for pengeinstitutter i gruppe 1 - 4 fra 2007 - 2012

Kilde Ved egen tilvirkning. Finanstilsynet Markedsudvikling 2011 og 2014

Tendensen med øget indlån, er positiv set i forhold til danskernes gældseksponering og sårbarhed, og kommer som en naturlig udvikling efter en meget risikofyldt periode. Men for pengeinstitutterne giver dette store udfordringer, da indlåsmarginalen, som nævnt i afsnit 5.1.2 blev presset og i 2012 blev negativ³⁴, og efterspørgslen efter udlån samtidig var lav.

Pengeinstitutterne har været tilbageholdende med, at nedsætte indlånsrenten i samme grad som de pengepolitiske renter, men har dog fulgt udviklingen frem til, at indskudsbevisrenten blev negativ. Da renten på indskudsbeviskontiene blev negativ, var pengeinstitutterne meget tilbageholdne med, at følge trop og kræve betaling for deres kunders indlån, og indtil videre er der kun set negative renter, på meget store indlånskunder så som pensionselskaber samt store aftaleindlån fra erhverv³⁵.

Dette betyder, at pengeinstitutterne fra juni 2012 oplevede, at have tab på den del af deres indlånsoverskud, som de placerede i Nationalbanken³⁶. Alternativet hertil er, at bankerne får indlånsoverskuddene ud og arbejde ved at finansiere udlån, men den faldende udlånsefterspørgsel, betød at overskudslikviditeten fortsat steg. Endeligt kan

³⁴ Finanstilsynet markedsudvikling 2012

³⁵ Finanstilsynet markedsudvikling 2014

³⁶ Dog er tabet siden blevet reduceret en smule, da Nationalbanken i 2014 valgte at øge foliorammen, således at pengeinstitutterne kunne placere op til 173 mia.DKK til en rente på 0 %³⁶.

pengeinstitutterne vælge, at investere overskudslikviditeten og på den måde skabe indtjening heraf. Dog er der grænser for, hvor stor en andel det enkelte kan og vil placere i aktier, og eneste alternativ hertil, er obligationer, som også var og er påvirket af det lave renteniveau. Dette betyder, at indtjeningen på indlånsoverskuddet blev en udfordring, og dermed har det presset pengeinstitutternes indtjening.

Udviklingen i indlånmængden vurderes, at være et yderligere incitament for pengeinstitutterne, til at skabe vækst i deres udlån. Det betyder samtidig, at pengeinstitutterne vil kunne have en gevinst ved, at få deres overskudslikviditet ud at arbejde i markedet, selv ved meget lave rentemarginaler, da alternativet er lavere investeringsgevinster, eller negativ indskudsbevisrente.

Dog slog den øgede indlånmængde jf. Figur 11 først igennem i 2012, og alt efter hvornår Ringkjøbing Landbobank begyndte deres overvejelser, og alt efter om deres indlån har fuld samme tendens som pengeinstitutterne samlet,³⁷ kan det diskuteres, hvor stor effekt det har haft på Ringkjøbing Landbobanks beslutning om implementeringen af deres prioritetslån. Så frem de følger samme udvikling, kan det stigende indlån fra 2011, have været med til at understøtte behovet, og have påvirket bankens valg i forhold til rentespænd, i udviklingsprocessen.

5.1.5 Andre faktorer som har presset pengeinstitutternes indtjening

I det følgende vil der kort blive givet eksempler på andre faktorer, som har kunne være medvirkende til at presse pengeinstitutterne og herved også Ringkjøbing Landbobanks indtjening frem mod 4. kvartal 2012, og som dermed har kunne danne baggrund for bankens implementering af prioritetslånet.

Nedskrivninger på udlån:

Frem mod 2012 så man stadig nedskrivninger, som var markant højere end før krisen, på pengeinstitutternes udlån³⁸. Nedskrivningerne skal kunne dækkes af den øvrige indtjening, og sætter på den måde bankens resultat under pres, og det samme i forhold til pengeinstitutternes solvensprocent, samt adgang til fremmedkapital.

Nye skærpede kapitaldækningskrav:

Efter finanskrisen blev tilsynet med bankernes kapitaldækning skærpet, og der blev indført

³⁷ Dette vil blive behandlet i afsnit 5.2.3

³⁸ Nationalbanken kvartalsoversigt 4. kvartal 2012

krav om et individuelt solvensbehov, som kunne tillægges den hidtidige solvensprocent på minimum 8 %³⁹. Disse kapitaldækningskrav lægger pres på pengeinstitutternes indtjening og egenkapital, så frem de fortsat skal have fuld egenbestemmelse. Kapitalkravene medførte også et krav om skærpet kreditpolitik, samtidig med at bankernes risikovægtede poster dannede baggrund for beregningen af det individuelle solvensbehov. Det sidste lagde pres på pengeinstitutternes mulighed for at godkende kunders efterspørgsel efter udlån⁴⁰.

Finansieringsomkostninger:

Som følger af finanskrisen er bankernes finansieringsomkostninger ændret markant, tidligere lå finansieringsomkostningerne for pengeinstitutterne hovedsagligt under CIBOR 3 jf. Figur 12, men jf. Figur 13 er dette overvejende omvendt efter finanskrisen.⁴¹ Efter finanskrisen er der næsten ingen pengeinstitutter, som kan finansiere sig under pengemarkedsrenten, så på trods af faldende finansieringsomkostninger, er der en skævvridning af det typiske finansieringsmarked for pengeinstitutterne.

Lars Krull beskriver i sin analyse af ”finansieringsomkostninger af udvalgte finansielle institutioner pr. 31/12 2015, at en finansiell institution som finansiere sig langt i kapitalmarkedet, vil have højere finansieringsomkostninger end de som finansiere sig overvejende med indlån. I det nuværende marked er det dog fortsat ikke muligt for selv indlånstunge pengeinstitutter, at finansiere sig under pengemarkedsrenten. Dette giver ifølge Lars Krull, problemer i form af, at indlån bliver en omkostning frem for indtjeningsmulighed, som tidligere.

Bankernes finansieringsomkostninger for så vidt angår fremmedkapital, generelt faldet over det seneste årti, dette er en fordel for de pengeinstitutter, som har behov for at funde deres indlån via interbankmarkedet.

Når der tales om, at bankerne har fået stigende finansieringsomkostninger skyldes dette hovedsageligt, de stigende kapitalkrav, som betyder at der skal hensættes store mængder kapital, til at modstå kreditrisikoen, for at imødegå disse krav, er nogle pengeinstitutter nødt til at skaffe hybrid kernekapital, og her oplever flere at risikotillægget kan betyde højere omkostninger.⁴²

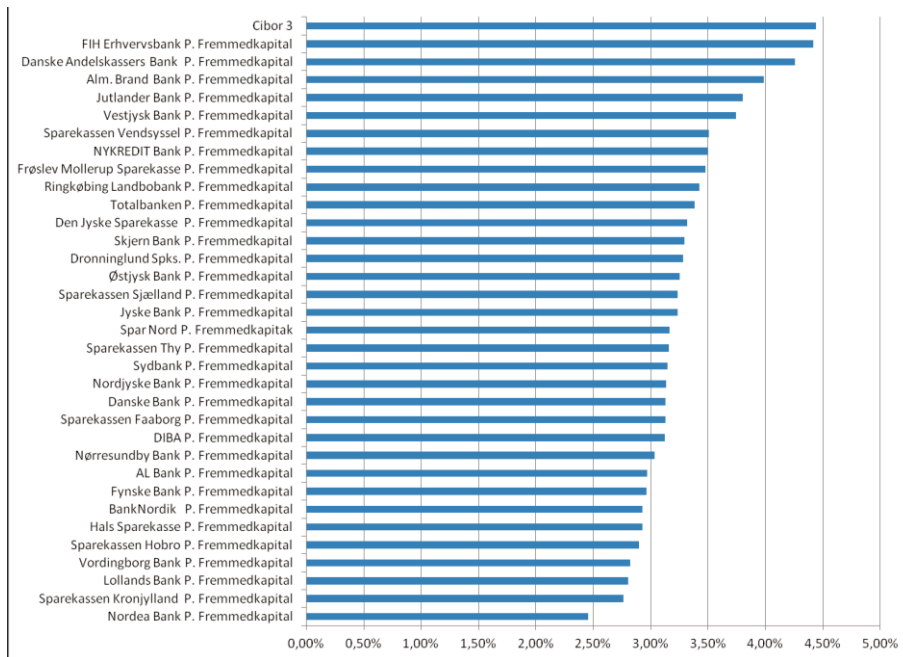
³⁹ Finansiell risikostyring, Jørgen Just Andresen

⁴⁰ I de seneste år, er kapitalkravene blevet hævet yderligere

⁴¹ Udleveret materiale i undervisningen: HD i finansiell rådgivning ved Lars Krull 2015

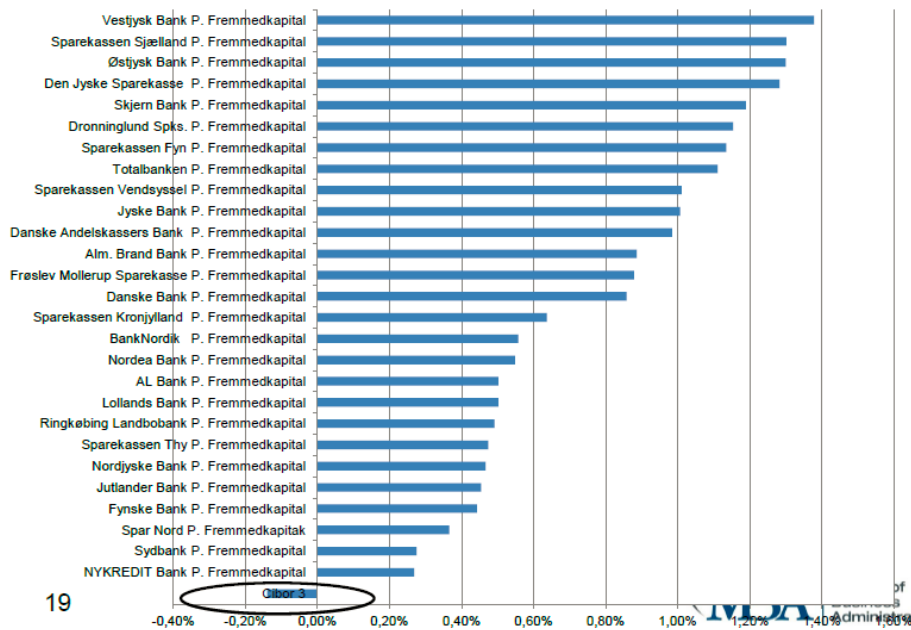
⁴² Nationalbanken kvartalsrapport 4. kvartal 2012

Figur 12 Finansieringsomkostninger for udvalgte pengeinstitutter i 2007

Kilde Udleveret ved undervisning af Lars Krull 7. semester Power Point Show slide 16

Figur 13 Finansieringsomkostninger for udvalgte pengeinstitutter i 2015

Kilde Lars Krull analyse af finansieringsomkostninger af udvalgte finansielle institutioner pr. 31/12 2015

5.1.5 Delkonklusion

. Ud fra ovenstående analyse konkluderes det, at der har været et incitament til at se mod at skabe en merindtjening på privatkunder, da der er set et fald i udlånsefterspørgslen hos private, et fald i udlånmængden og en faldende nettorenteindtægt, dette har presset bankerne indtjening på deres kerneprodukter. Frem mod 2012 har udviklingen i de pengepolitiske renter, gjort det mere og mere vanskeligt at opretholde en acceptabel rentemarginal, og selvom at denne først begyndte at falde ultimo 2012, vurderes det at udviklingen op mod faldet, har givet banken en grund til at frygte yderligere pres på indtjeningen, og derved et incitament til at se mod nye muligheder for at øge bankens indtjening. Bankerne har mistet deres mulighed for at have indtjening på deres indlån, som er højere end pengemarkedsrenten, dermed er et af bankernes indtjeningsben mere eller mindre forsvundet, den stigende indlåsmængde, som ikke kan anvendes til finansiering af udlån, bliver hermed et problem for de pengeinstitutter, som har indlånsoverskud.

Udviklingen i Ringkjøbing Landbobank vil blive behandlet i det efterfølgende afsnit, men det vurderes, at udviklingen i Ringkjøbing Landbobank ikke kan stå alene, udviklingen i sektoren som er behandlet ovenfor, er også en vigtig faktor bag bankernes strategi, og valg om udvikling af nye produkter. Uagtet om man følger sektorens udvikling, eller internt har et bedre eller dårligere resultat, kan det enkelte pengeinstitut ikke afskære sig fra påvirkningen af sektorens situation. Det er nødvendigt at holde sig udviklingen i branchen for høje, så evt. udfordringer kan imødegås eller måske endda undgås.

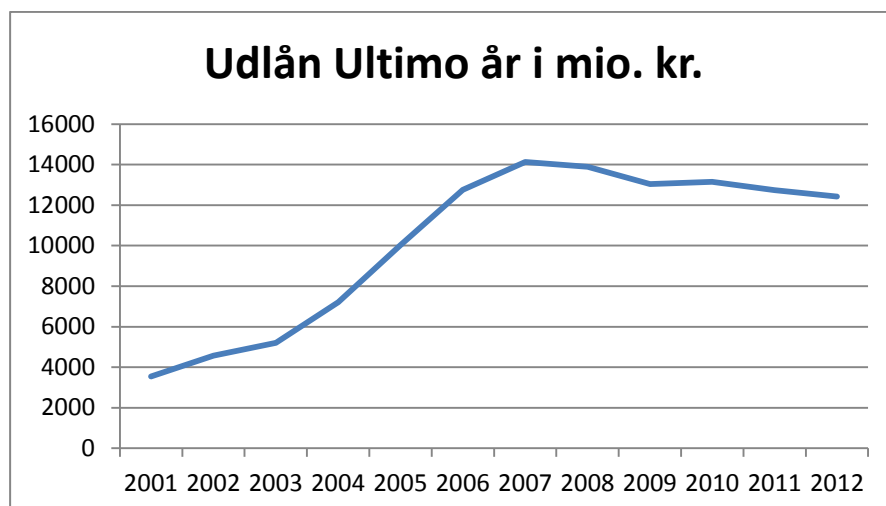
5.2 Udviklingen i indtjeningen hos Ringkjøbing Landbobank

Ud fra foregående afsnit ses der på hvordan situationen i sektoren har kunne påvirke Ringkjøbing Landbobanks beslutning om at implementere prioritetslån i banken. I det efterfølgende vil der blive set på situationen i banken frem mod implementeringen ultimo 2012, og dermed følge en vurdering af bankens behov for og delvist formål med implementeringen af det nye produkt.

5.2.1 Udviklingen i Ringkjøbing Landbobanks udlån

Ringkjøbing Landbobank oplevede på samme måde som den øvrige sektor et fald i udlån fra finanskrisen i 2008 og frem mod 2012 jf. Figur 14.

Figur 14 Udlån ultimo år i mio. kr. i Ringkjøbing Landbobank

Kilde Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2005, 2008 og 2012, med egen tilvirkning

Ud fra ovenstående graf ses det, at bankens udlån faldt med 12,1 % fra 2007 hvor udlånmængden i banken toppede og frem til 2012. Dette må betragtes som et væsentligt fald for en virksomhed, hvor udlån, må betegnes som kerneproduktet. Dette store fald i udlån må sig selv, være en stor motiverende faktor for Ringkjøbing Landbobank til, at udvikle prioritetslånet, for dermed at opnå et større udlån til private kunder. Faldet over hele perioden er stort, dog så man en lille stigning i udlånmængden i 2010, dette adskilte sig fra tendensen i den øvrige sektor, hvor pengeinstitutterne i gruppe 1-4 samlet set oplevede fald i udlånmængden fra ultimo 2009 til ultimo 2010⁴³.

Ser man på bankens fald i udlån i forhold til resten af banksektoren, faldt Ringkjøbing Landbobanks udlån med 4,78 % fra 2009 til 2012,⁴⁴ mens udlånet jf. Figur 15 faldt med 11,28 % i den øvrige sektor i samme periode.⁴⁵ Dermed har banken oplevet en væsentlig lavere procentmæssig nedgang, end den øvrige sektor. Dette kan skyldes flere ting vedrørende bankens drift, men én af forklaringerne kan ligge i, at banken har kunne melde om kundetilgang i både 2009⁴⁶, 2010⁴⁷, 2011⁴⁸ og 2012⁴⁹.

⁴³ Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2010 og Finanstilsynet Markedsudvikling 2011

⁴⁴ Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2012

⁴⁵ Finanstilsynet Markedsudvikling 2013 Pengeinstitutter

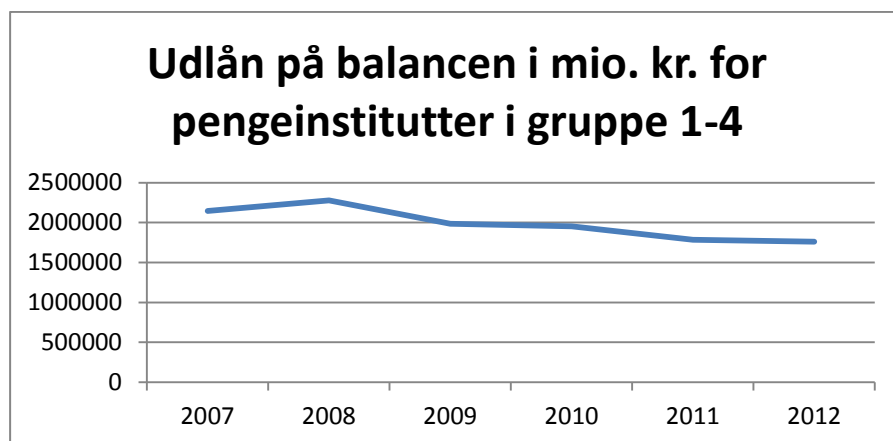
⁴⁶ Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2009

⁴⁷ Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2010

⁴⁸ Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2011

⁴⁹ Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2012

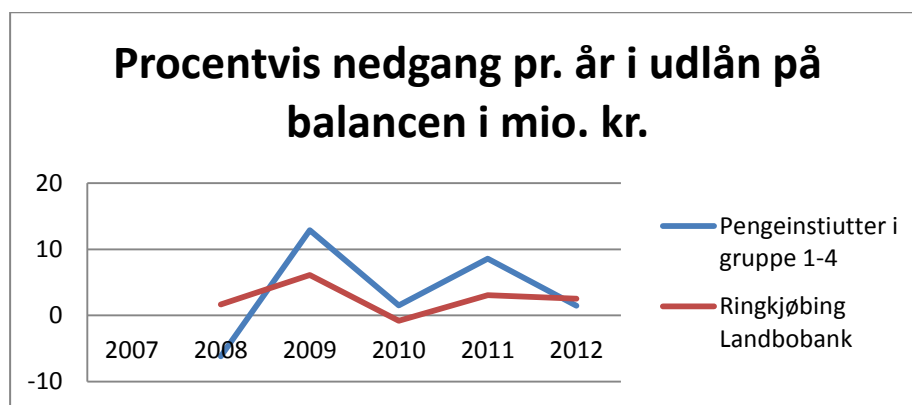
Figur 15 Udlån på balancen i mio. kr. for pengeinstitutter i gruppe 1-4

Kilde Finanstilsynet Markedsudvikling 2011 og 2013. Med egen tilvirkning.

Til Figur 16, er den procentvise nedgang fra år til år udregnet for henholdsvis pengeinstitutter i gruppe 1-4 og for Ringkjøbing Landbobank. Heraf ses det, at Ringkjøbing Landbobank har oplevet mindre nedgang i udlån end sektoren som helhed. Dog skal det også bemærkes, at når der for sektoren som helhed fra 2007 til 2008 ses et negativt resultat på -6,17 %, skyldes dette at sektoren samlet set, her oplevede en stigende udlånsmængde, hvorimod Ringkjøbing Landbobank fra 2007 til 2008 oplevede et fald i deres udlånsmængde på 1,68 %.

Figur 16 Procentvis nedgang pr. år i udlån på balancen i mio. kr.

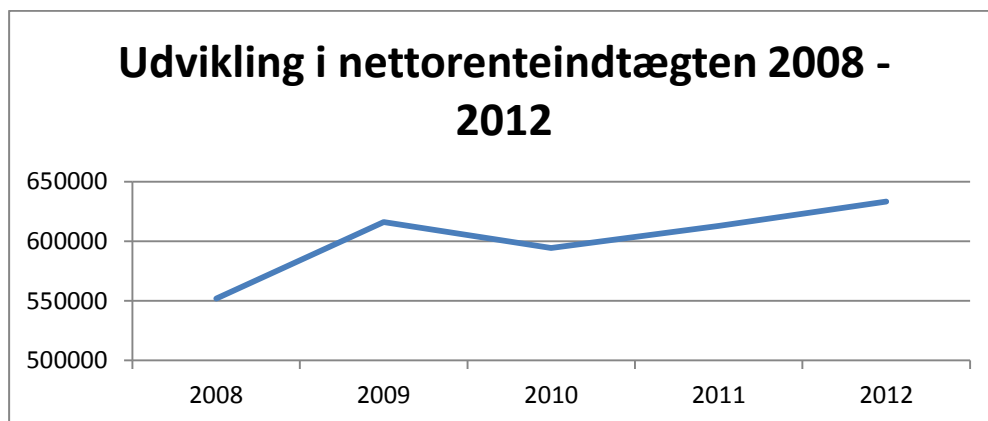
Kilde Finanstilsynet Markedsudvikling 2011 og 2012 samt Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2009 og 2012. Ved egen tilvirkning

Det vurderes dog, at faldet i udlån har været en motiverende faktor, da Ringkjøbing Landbobank, om end i mindre grad, på samme måde som resten af sektoren oplevede faldende udlånsmængde over en periode på 5 år, og dette må være en bevæggrund for at lave ændringer og forsøge at vende udviklingen, også selvom banken har klaret sig fornuftigt i forhold til sektoren set som én.

5.2.2 Udviklingen i Ringkjøbing Landbobanks nettorenteindtægt

Ringkjøbing Landbobank har jf. Figur 17 oplevet et fald i nettorenteindtægten fra 2009 til 2010, men herefter har banken, i modsætning til sektoren generelt, oplevet en stigende nettorenteindtægt.

Figur 17 Udvikling i nettorenteindtægten 2008 - 2012 for Ringkjøbing Landbobank

Kilde Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2009, 2011 og 2012. Ved egen tilvirkning.

Faldet i nettorenteindtægten fra 2009 til 2010 begrundes af banken selv, i deres årsrapport for 2010 med det lave renteniveau. Banken oplevede en stigende indtægt på kundeforretninger, dette ses også af den stigende udlånsbevægelse jf. Figur 14. Faldet i renteniveauet betød, at renteindtægterne fra finansieringen af egenbeholdningen af obligationer faldt, og fremgangen i kundeforretningerne, var ikke nok til at udligne påvirkningen heraf⁵⁰.

De stigende nettorenteindtægter fra 2010 til 2011, begrundes af banken med, at man i 2011, som i den øvrige sektor, hævede rentemarginalen i banken. Dette var nok til at udligne de ellers stadig faldende pengepolitiske renter,⁵¹ det samme gjorde sig gældende i forhold til nettorenteindtægterne fra 2011 til 2012.⁵²

Dette må vurderes til, at være meget positivt for banken, sammenlignet med udviklingen i nettorenteindtægterne i sektoren. Dog skyldes den positive udvikling primært, at man har hævet rentemarginalen, og dermed modarbejdede effekten fra de pengepolitiske renter. Dette vider fortsat om et pres mod bankens indtjening, på trods af den ellers positive udvikling, og giver en risiko for, at man ikke fortsat ville kunne øge rentemarginalen til et højt nok niveau, til at modvirke de faldende pengepolitiske renter. Dermed vurderes det, at der fortsat var et

⁵⁰ Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2010

⁵¹ Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2011

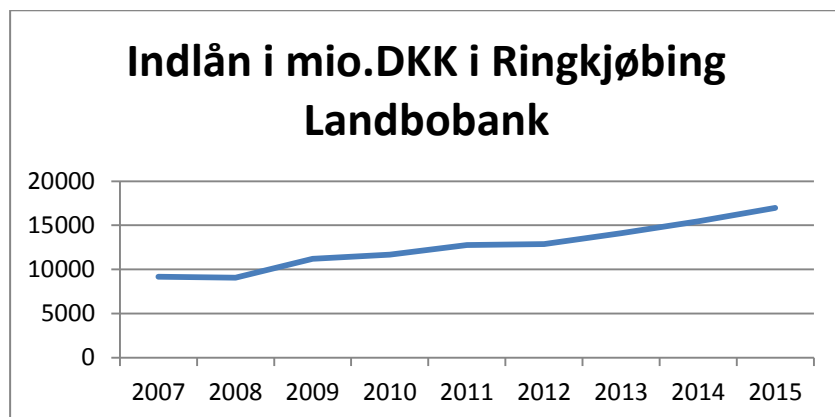
⁵² Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2012

incitament for Ringkjøbing Landbobank til at søge muligheder for, at øge indtjeningen på kundeforretningerne, hvor der trods stigende nettorenteindtægter, var et fald i udlån fra 2010 til 2012.

5.2.3 Udvikling i Ringkjøbing Landbobanks indlån

På samme måde som den øvrige sektor, oplevede Ringkjøbing Landbobank jf. Figur 15 en stigende indlåns mængde efter finanskrisen.

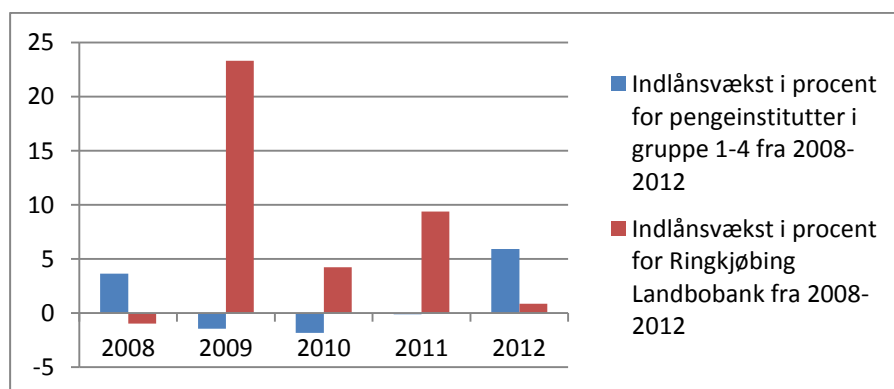
Figur 18 Udvikling i Ringkjøbing Landbobanks indlån 2007 - 2012

Kilde Ved egen tilvirkning. Ringkjøbing Landbobank Årsrapporter 2010 og 2015

Set i forhold til den øvrige sektor havde Ringkjøbing Landbobank jf. Figur 18 en større indlåns vækst end sektoren generelt og indlåns væksten slog igennem langt tidligere.

Figur 19 Sammenligning af indlåns vækst samlet for pengeinstitutter i gruppe 1-4 og Ringkjøbing Landbobank

Kilde Ved egen tilvirkning. Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2010 og 2012 samt Finanstilsynet markedsudvikling 2012

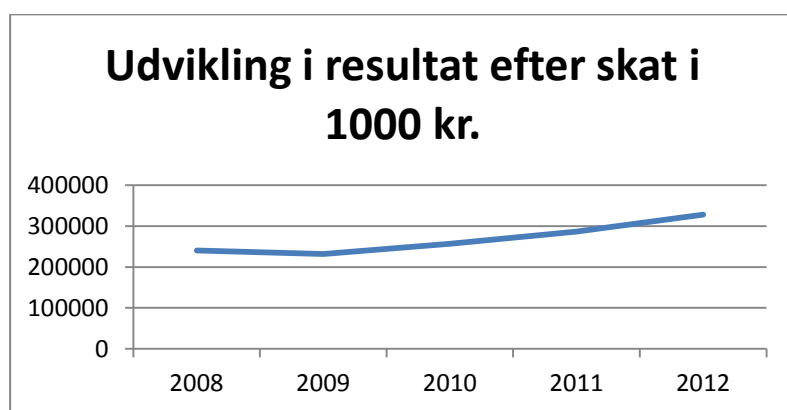
Som nævnt i afsnit 5.1.3 betød de faldende pengepolitiske renter og en negativ indskudsbevisrente medio 2012, at banken oplevede tab på den del af indlånene som ikke kom ud at "arbejde". Sammenholdt med en faldende udlåns mængde, må bankens motivation

for at øge udlånmængden være blevet større. Denne udvikling gav desuden mulighed for, at give lavere renter, da dette var bedre, end alternativet. Det vurderes ligeledes, at den øgede indlånmængde har vist sig for banken tids nok til, at have påvirket bankens beslutning om implementering af prioritetslånet.⁵³

5.2.4 Udvikling i Ringkjøbing Landbobank s resultat

Bankens resultat har jf. Figur 20 været stigende siden 2010. Dette kunne tale for, at banken ikke behøvede at se mod ændringer i strategien eller bruge ressourcer på udviklingen af nye produkter.

Figur 20 Udviklingen i resultat efter skat for Ringkjøbing Landbobank 2008 - 2012

Kilde Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2009, 2011 og 2012. Ved egen tilvirkning.

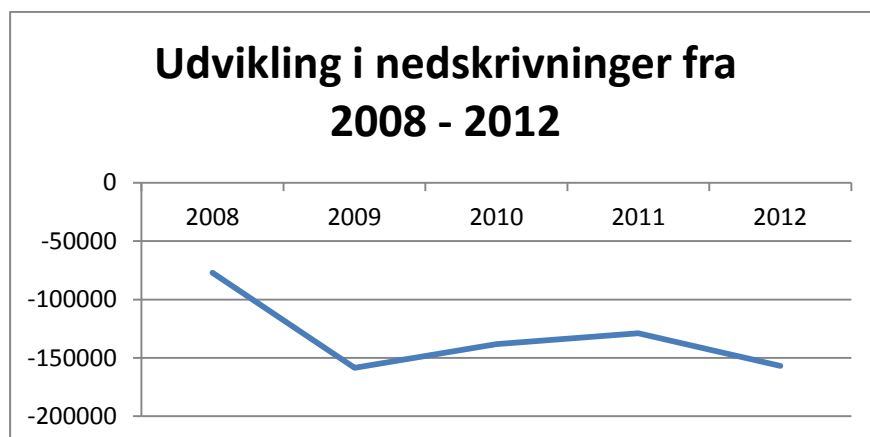
I en periode hvor mange pengeinstitutter var i knæ, lykkedes det banken at skabe et stigende resultat, dette må betegnes som meget positivt. Det vurderes dog alligevel, at situationen i sektoren, som beskrevet tidligere i kapitlet, har krævet at man søgte mod nye muligheder for indtjening, og mod at sikre en fortsat indtjening. Ved at stoppe op og ”hvile på laurbærene” ville banken muligvis tabe det fremskridt de havde opnået, og miste den status de havde oparbejdet om at være en solid og tryk bank, en status som fungerede som god ”reklame”, i jagten på nye kunder. Der var grænser for, hvor meget rentemarginalen fortsat ville kunne øges for, at sikre indtjeningen på de nuværende produkter, og deri forekommer et incitament til at se mod andre muligheder, til trods for gode resultater.

5.2.5 Udvikling i Ringkjøbing Landbobanks nedskrivninger på udlån

Ligesom den øvrige sektor, at Ringkjøbing Landbobank oplevet store nedskrivninger på udlån som følge af finanskrisen jf. Figur 21.

⁵³ Det er ikke kendt, hvornår banken begyndte at udvikle og arbejde på prioritetslånet, men det formodes ikke at være tidligere en medio 2011.

Figur 21 Udvikling i nedskrivninger på udlån i Ringkjøbing Landbobank fra 2008 til 2012

Kilde Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2009, 2011 og 2012

Dette har været med til at påvirke bankens resultat, og har gjort behovet for indtjening på udlån og andre af bankens produkter endnu større. Dermed vurderes dette, at have været medvirkende til, at banken har haft behov for, at se mod nye muligheder for indtjening.

5.2.6 Ringkjøbing Landbobank omkostninger til finansiering

Som nævnt tidligere i kapitlet, har pengeinstitutternes finansieringsomkostninger været faldende siden 2007. I dette afsnit beregnes WACC for Ringkjøbing Landbobank, da nøgletallet beskriver hvad det koster banken at skaffe kapital. Dette er interessant for et pengeinstitut, som ønsker at øge sine udlån. Da det kan blive nødvendigt, at indhente fremmedkapital til at finansiere udlånene, så frem indlånsoverskuddet på sigt ikke kan bære det hele.

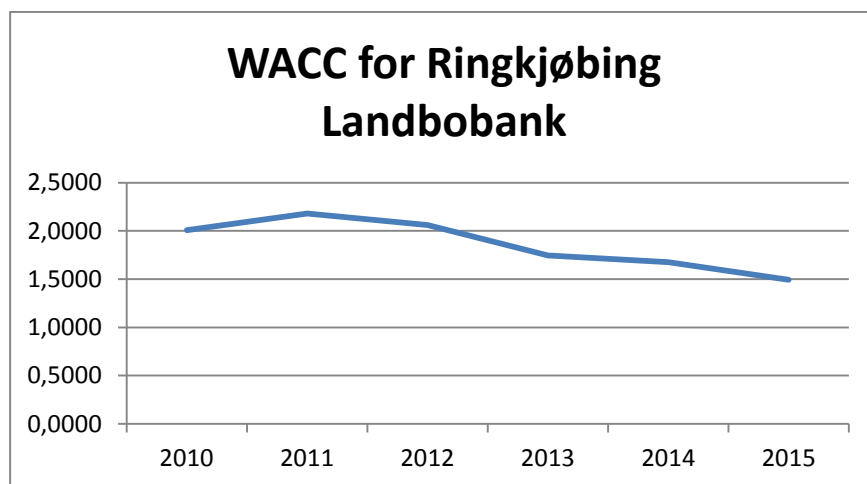
Tabel 2 WACC for Ringkjøbing Landbobank 2010 – 2015 beregning

WACC for Ringkjøbing Landbobank			kd	T	L	ke
År	WACC	WACC i %				
2010	0,0163	1,6281	0,0152	0,2500	0,8733	0,0500
2011	0,0176	1,7558	0,0163	0,2500	0,8585	0,0500
2012	0,0161	1,6083	0,0134	0,2500	0,8486	0,0500
2013	0,0130	1,3000	0,0088	0,2500	0,8519	0,0500
2014	0,0123	1,2325	0,0077	0,2450	0,8523	0,0500
2015	0,0105	1,0510	0,0048	0,2350	0,8523	0,0500

Kilde Ved egen tilvirkning. Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 og 2015 samt Danmarks Statistik og udleveret materiale fra undervisningen

Grafisk opstillet i Figur 22.

Figur 22 WACC for Ringkjøbing Landbobank 2010 - 2015

Kilde Ved egen tilvirkning. Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 og 2015 samt Danmarks Statistik.

Af Tabel 2 og Figur 22, ses det at Ringkjøbing Landbobank har oplevet faldende finansieringsomkostninger. Banken betaler 0,48 % for deres fremmedkapital, dette understøttes af Lars Krulls analyse af finansieringsomkostninger for udvalgte finansielle institutioner pr. 31/12 2015, hvor han kommer frem til en finansieringsomkostning på fremmedkapital på 0,49%. En WACC på 1,05 synes umiddelbart en smule høj, men jf. afsnit 2.3, må der også forventes en vis usikkerhed når WACC anvendes, grundet bl.a. det anslåede risiko tillæg.

Sektoren har generelt oplevet faldende finansieringsomkostninger, men spredningen mellem de som betaler mest og de som betaler mindst, er også blevet større. Ringkjøbing Landobank er jf. Figur 12 og 13 gået fra at ligge blandt den tredjedel som betalte mest til at være blandt den tredjedel som betaler mindst, dette viser at banken betragtes som godt drevet af kreditorerne.

Udviklingen stammer både fra, at banken har styrket deres egenkapital, samtidig med, at banken har haft en sund drift, som har betydet at banken har kunne få lavere renter på deres fremmedkapital. Bankens renteomkostninger for fremmekapital ses også af kd jf. Tabel 2.

5.2.6 Delkonklusion

Det vurderes, at det har været relevant for Ringkjøbing Landbobank, at indføre deres prioritetslån for at opnå merindtjening ved at øge bankens udlån.

Landbobanken har umiddelbart, været mindre presset end sektoren set som én, når der ses på bankens nettorenteindtægter samt bankens resultat. Dog har banken samtidig været presset på deres udlånmængde siden 2010, og den generelt problematiske situation i sektoren, samt faldende pengepolitiske renter, vurderes at have været en så stor trussel mod bankens fremtidige indtjening, at det som for den øvrige sektor, var nødvendigt at se mod nye indtjeningsmuligheder, og dermed nye produkter. Banken har desuden haft en stor tilgang af indlån, og grundet renteniveauet, er indtjeningen herpå blevet mere og mere svær for til sidst at være en delvis omkostning. Behovet for at mindske indlånsoverskuddet og vende omkostning til indtjening har gjort prioritetslånet yderst interessant. I forbindelse med at bankerne på ny, havde mulighed for at øge deres udlån, opstod en stor konkurrence i sektoren, om de gode bankkunder. Det har på den baggrund, ligeledes kunne være en motiverende faktor for, at Ringkjøbing Landbobank har måtte se mod at implementere et nyt produkt, et produkt som flere af de større banker begyndte at kunne tilbyde deres kunder.⁵⁴

⁵⁴ Børsen 1. Oktober 2012

6 Ringkjøbing Landbobank prioritetslån

I det følgende vil Ringkjøbing Landbobanks prioritetslån blive beskrevet og analyseret, i forhold til lånets egenskaber og potentiale i forhold til salg og indtjening.

6.1 Prioritetslånets egenskaber

Ringkjøbing Landbobanks prioritetslån er et bankfinansieret alternativ til den traditionelle realkredit finansiering af boligen. Prioritetslånet er et banklån med lang løbetid, og en lavere rente end på traditionelle boliglån tilbudt i pengeinstitutter. Til prioritetslånet kan der knyttes en indlånskonto, med et fast rentespænd⁵⁵, som kunderne kan udnytte til at mindske den samlede renteudgift.

6.1.1 Den bagvedliggende funding

De lavere renter skyldes især, samarbejdet Ringkjøbing Landbobank har indgået med BRF Kredit om fundingen af deres lån med lang løbetid⁵⁶. Dette samarbejde kom i stand til trods for, at Ringkjøbing Landbobank ellers samarbejder med Totalkredit i forbindelse med formidling af realkreditlån, men på daværende tidspunkt var BRF-kredit det eneste realkreditselskab, som kunne tilbyde denne løsning. Ud over Ringkjøbing Landbobank samarbejdede Jyske Bank, Sydbank og Arbejdernes Landsbank også med BRF-kredit.

Da BRF-kredit blev opkøbt af Jyske Bank i februar 2014, betød dette at Ringkjøbing Landbobank nu havde en samarbejdspartner, som var ejet af en direkte konkurrent til banken.⁵⁷ Dermed måtte Ringkjøbing Landbobank på lige fod med Sydbank og Arbejdernes Landsbank, forholde sig til hvordan dette skulle påvirke samarbejdet med BRF-kredit⁵⁸.

I sin årsrapport fra 2014 skriver Ringkjøbing Landbobank:

” I 2012 indgik banken en aftale med BRFkredit omkring fælles funding. Aftalen betyder, at banken kan fremskaffe likviditet ved at lade BRFkredit udstede SDO-obligationer mod sikkerhed i de lån, som banken har ydet til kunder mod sikkerhed i fast ejendom. Under denne aftale er der i alt fundet 252 mio. kroner pr. 31. december 2014. Banken har i løbet af 2014 indgået en aftale med Totalkredit om en tilsvarende fælles funding facilitet, og denne vil kunne aktiveres i løbet af 2015. Fremadrettet ser banken disse aftaler som

⁵⁵ I tilfældet med Ringkjøbing Landbobanks sammensætning af produktet, i nogle pengeinstitutter er ud- og indlånsrenten den samme.

⁵⁶ Finans Watch 7. Februar 2012

⁵⁷ Jyske Bank Årsrapport 2014

⁵⁸ Finans.dk 25. Februar 2014

en supplerende fundingkilde for banken.” (Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2014 side 29)

Dette må vurderes, at være en af konsekvenserne af, at BRF-kredit blev en del af Jyske Bank koncernen. Der kan gisnes om, at selvom Ringkjøbing Landbobank skriver, at banken ser begge aftaler som en supplerende fundingkilde, at samarbejdet med BRF-kredit langsomt udfases til fordel for et samarbejde med Totalkredit. Dette virker plausibelt på baggrund af, at Ringkjøbing Landbobank efter Jyske Banks opkøb af BRF-kredit risikere, at sende kunder i armene på ”fjenden”, men også at Totalkredit grundet det nuværende samarbejde, har mulighed for at tilbyde bedre edb- og beregningsløsninger end BRF-kredit. Totalkredit har også et stort incitament til, at pleje samarbejdet, så de kan mindske tabet de kan have i forbindelse med prioritetslånene, ved fortsat at have en indtjening på fundingsamarbejdet. Derudover sikre det Totalkredit, at man fastholder samarbejdet med Ringkjøbing Landbobank.

En anden grund, som kan medføre en forventning om en udfasning af samarbejdet med BRF-kredit er, at Totalkredit/Nykredit generelt har bedre obligationskurser end BRF-kredit, dette ses af Tabel 3.

Tabel 3 Kurser på udvalgte obligationer fra BRF-Kredit og Nykredit pr. 26.03.2016

Kurser på udvalgte obligationer fra BRF-Kredit og Nykredit			
	Lukkekurs	Høj 52 uger	Lav 52 uger
2 % BRF-Kredit med afdrag 2037	97,65	101,65	93,60
2 % Nykredit med afdrag 2037	98,45	102,25	93,65
2,5 % BRF-Kredit med afdrag 2047	97,60	101,86	92,70
2,5 % Nykredit med afdrag 2047	97,93	102,02	92,88
3 % BRF-Kredit med afdrag 2047	101,10	103,00	95,85
3 % Nykredit med afdrag 2047	100,96	103,40	95,85
3,5 % BRF-Kredit med afdrag 2044	102,63	103,50	98,85
3,5 Nykredit med afdrag 2044	104,65	104,65	99,55

Kilde Ved egen tilvirkning. Kilde: Børsen.dk

Én ting der kan trække i en retning, hvor BRF-kredit kan vise sig at være en bedre samarbejdspartner end Totalkredit, er den modvind som Totalkredit har mødt i forbindelse med deres varsling om bidragsstigninger i marts 2016 med virkning fra 1. juli 2016. Denne mediestorm har betydet, at mange kunder overvejer, at søge væk fra Totalkredit. Dette kan være til fordel for Ringkjøbing Landbobank, i forbindelse med salget af deres prioritetslån, men Totalkredits badwill kan omvendt også have en dårlig indflydelse, hvis kunderne ikke

længere ønsker et samarbejde med selskabet, som Ringkjøbing Landbobank har indgået fundingsamarbejde med. Kunderne mærker dog ikke meget til funding-samarbejdet, det fremgår ikke direkte af lånet, men kan ses i tingbogen. Desuden vil kunderne ikke mærke forskel på, om der er tale om funding via Totalkredit eller BRF-kredit, men følelser skal aldrig undervurderes.

Selve den overordnede proces i forbindelse med funding-samarbejdet, er den samme for Totalkredit og BRF-kredit, der er få forskelle, men disse vurderes ikke at betyde noget for prioritetslånets egenskaber.

Funding samarbejdet er baseret på at, Ringkjøbing Landbobank overføre en del af sine fordringer på prioritetslånene videre til BRF Kredit. Med pantebrevet kan BRF Kredit udstede SDO-obligationer⁵⁹, disse obligationer sendes tilbage til Ringkjøbing Landbobank, banken kan så vælge, at lægge obligationerne til beholdningen eller sælge dem, alt efter bankens likviditetsbehov. I 2014 havde banken en stor udlånsvækst, og dette tærede på likviditeten, dermed var der et incitament til at sælge obligationerne, men i 2015 var udlånsvæksten mere moderat, og dermed beholdte man obligationerne i beholdningen⁶⁰.

Med denne metode, kan banken få inddækket en del af deres egen finansiering af prioritetslånene, til en lavere pris, end hvis den skulle funde sig på kapitalmarkedet. Denne model betyder, at Ringkjøbing Landbobanks egne omkostninger ved udstedelse af lånene bliver mindre, og dermed er det også muligt, at give kunderne en lavere rente.

Funding-samarbejdet betyder, at det i princippet er Totalkredit eller BRF-kredit, der låneren kunden pengene, Ringkjøbing Landbobank stiller til gengæld herfor en garanti på lånet, dette selvom lånet beskrives som et banklån⁶¹. Lånet er dog fortsat ikke koblet op på realkreditrenten.

Den garanti banken stiller på prioritetslånene, fungerer mere fleksibelt end garantierne der stilles i forbindelse med formidling af realkredit lån. Hvis en kunde misligholder sit realkreditlån, og realkreditselskabet vælger at nedskrive lånet og kræve garantien fra banken, har banken intet andet valg, end at betale garantien eller få den modregnet i fremtidige provisioner og indtjening fra realkreditinstituttet. Hvis en kunde misligholder sit prioritetslån, er det muligt for banken at ”trække lånet hjem”, og vælge selv at forsøge at få kunden på rette

⁵⁹ Børsen 7. Februar 2012 - 2

⁶⁰ Interview med Ole Bjerregaard Pedersen

⁶¹ Interview med Jesper Bay

fode, og sikre en fortsat indbetaling på lånet, eller blot mindske evt. tab. Ønsker banken ikke selv at arbejde med kunden, kan banken betale garantien til realkreditinstituttet⁶².

Totalkredit og BRF-kredit modtager provision fra Ringkjøbing Landbobank, for deres arbejde i forbindelse med udstedelsen af obligationerne⁶³. Det har ikke været muligt, at finde beløb eller procentsatser for denne provision, men jeg antager, at der er tale om en god forretning for begge parter. Ringkjøbing Landbobank opnår mulighed for at funde sig i det effektive obligationsmarked, og kreditforeningen får en yderligere kanal til afsætning af deres obligationer. Samtidig opretholder de en udlånsvolumen, som ellers kunne være svundet ud af realkreditinstitutterne. For at der er et økonomisk incitament for samarbejdet, må det forventes at provisionen realkreditinstitutterne modtager, er højere end den del af bidragssatserne, som realkreditinstituttet ellers selv beholder, og mindre end den rente Ringkjøbing Landbobank som ellers ville skulle betale for at funde sig på pengemarkedet.

Det er ikke alle fordringer på Prioritetslånene, som Ringkjøbing Landbobank overføre til BRF-kredit eller Totalkredit, det skyldes bl.a. at der er nogle lån, som realkreditinstitutterne ikke ønsker at overtage, og at der er en frist på hvor lang tid der må gå fra oprettelsen af et prioritetslån, til at fordringen skal være overført til realkreditinstituttet, og denne tidsfrist, er det ikke altid muligt at overholde. Dertil kommer, at der ikke altid er et behov for at overføre lånene⁶⁴ pga. bankens gode likviditetssituation, som betyder at det også er muligt for banken, at funde sig med likviditetsoverskuddet.

Denne egenskab betyder, at det er vanskeligt at se hvor stor mængden af prioritetslånene er ifølge bankens og realkreditinstituttets balance. Når et prioritetslån overføres til realkreditinstituttet, skal lånet derefter fremgå af deres balance. Ved banken ses denne del af prioritetslånene som en garanti. Disse er ikke entydige, da der ikke stilles fuld garanti på alle prioritetslån. Ringkjøbing Landbobank har endnu ikke offentliggjort en opgørelse over deres balance for prioritetslån.

6.1.2 Renteniveau og rentefastsættelse

Det er alene op til at Ringkjøbing Landbobank, at vurdere hvornår renten på prioritetslånet skal sættes op og ned. Banken sætter dermed renten overvejende ud fra, bankens krav til rentemarginal på lånet, konkurrencesituationen, bankens behov for indtjening på lånet,

⁶² Interview med Ole Bjerregaard Pedersen

⁶³ Interview med Jesper Bay

⁶⁴ Interview med Ole Bjerregaard Pedersen

bankens behov for udstedelse af prioritetslån samt bankens krav til risikotillæg. Renten er ikke koblet op på realkreditrenter eller pengemarkedsrenter, og kan dermed justeres frit. Dog kan Ringkjøbing Landbobank, ikke undgå at blive påvirket af realkreditrenterne, alt efter hvad bankens strategi og behov for udbredelse af prioritetslånet, kan forholdet mellem renten på prioritetslånet og renten på f.eks. F-kort justeres.

Renten på prioritetslånet er siden oprettelsen i oktober 2012, blevet justeret en enkelt gang. Ringkjøbing Landbobank meddelte d. 27. Februar 2015, at renten på udvalgte udlån ville blive nedsat med op til 0,25 procentpoint. Ringkjøbing Landbobank prioritetslån ville få renten nedsat pr. 1. april 2015⁶⁵. Dette giver banken mulighed for, at differentiere rentenedsættelse i forhold til kunden, bonitet og forretningsomfang mv. Der kan gisnes om, at denne rentenedsættelse skyldes konkurrencen på markedet for prioritetslån, lånet har ikke været konkurrencedygtigt nok, hverken i forhold til andre prioritetslån eller i forhold til realkreditlån. Dette skyldes primært, at flere andre pengeinstitutter også er gået ind i markedet med prioritetslån.

Ved oprettelsen af et prioritetslån tager banken pant i boligen, i nogle tilfælde er det muligt at opnå førsteprioritetspant, ved udnyttelse af prioritetslånet til tillægsbelåning vil der være tale om en dårligere prioritetsstilling, men oftest som panthaver nr. 2. Den høje sikkerhed banken får på lånet betyder, at risikotillægget på renten kan være mindre end på traditionelle boliglån, hvor banken typisk står sidst i prioritetsrækkefølgen, dette er ligeledes medvirkende til, at banken kan tilbyde en lavere rente, end på øvrige udlån til boligen.

Størrelsen på Prioritetslånene har også betydning for den rente Ringkjøbing Landbobank kan sætte. Ved en traditionel finansiering i forbindelse med et boligkøb, vil banken typisk låne kunden op til de sidste 20 %, alt efter kundens behov. Kan banken i stedet låne kunden de 0-80 % som prioritetslån, kan banken acceptere en langt lavere rente, da størrelsen på lånet betyder at renteindtægten alligevel vil være højere end på de 20 % til en højere rente.

Der er ikke, som ved realkreditlån, tale om samme rente for alle kunder, banken vurderer for den enkelte kunde, hvad renten og derved risikotillægget skal være. Pr. 1. februar 2016 var rentespændet 1,407 – 4,421 % ved en belåning fra 0-60 % af boligens værdi og 1,762-4,783 % ved belåning op til 80 % af boligens værdi. Dertil kommer, at der ikke betales bidrag eller lignende tillæg til renten.

⁶⁵ Ringkjøbing Landbobank rentenedsættelser

Til sammenligning ligger renten pr. 18.03.2016 på 0,0110 % for et F-kort lån⁶⁶, hvortil der skal lægges bidrag. Bidragssatserne pr. 1. juli 2016⁶⁷ ses af Tabel 2. Renten på Prioritetslånet er variabel, deraf sammenligningen med F-kort. I de senere år har der været stor fokus på, de stigende bidragssatser, og dette har vagt harme blandt mange realkreditkunder og i pressen.

Tabel 4 Bidragssatser for F-kort lån i Totalkredit

Belåningsgrad	Bidragssats i procent pr. år for F-kort	Tillæg for afdragsfrihed
0 – 40 %	0,5000 %	0,1000 %
40 – 60 %	1,0500 %	0,3000 %
60 – 80 %	1,5500 %	0,8000 %
0 – 80 %	0,9000 %	0,3250 %

Kilde Totalkredit Prisblad

På den baggrund bliver prioritetslånet for visse kunder et reelt alternativ, da bidragssatserne mindsker den ellers store forskel på renterne på de to låntyper. Tages der udgangspunkt i en 0-80 % belåning vil renten for prioritetslånet, som nævnt ligge på mellem 1,762 % og 4,783 %, Tilsvarende vil et F-kortlån i Totalkredit inkl. Bidragssat men uden afdragsfrihed, ligge på 0,911 %.

F-kort lånet er fortsat billigere for kunden, men hertil skal lægges refinansieringsomkostninger med et kursfradrag på 0,20 kurspoint pr. 1. juli 2016⁶⁸. Desuden har kunden ved prioritetslånet mulighed for at sænke sin renteomkostning, grundet muligheden for tilhørende indlånskonto, den mulighed findes ikke til F-kort.

Som det typisk ses i forbindelse med prioritetslån, er der tilknyttet en indlånskonto til lånet og lånet får dermed en funktion, som minder om en kassekredit. I nogle pengeinstitutter er renten på ind- og udlånskontoen den samme, for Ringkjøbing Landbobanks prioritetslån er forskellen mellem renten på ind- og udlånskontoen altid 0,6 %.

Ved en fuld udnyttelse af indlånskontoen, vil kunden dermed reelt set kunne have en rente på sit boliglån på 0,6 %, dette er gør at lånet for bliver yderligere konkurrencedygtigt med realkreditlånene, for kunder med en høj likviditet. Disse kunder vil lige ledes kunne opnå en bedre forrentning af deres indlån, end hvis beløbet blot stod på en almindelig indlånskonto.

⁶⁶ Totalkredit kursliste

⁶⁷ Totalkredit har varslet bidragssatser pr. 1. juli 2016

⁶⁸ Totalkredit prisblad

Kundens indlån er ikke låst, som ved en typisk højrentekonto (aftaleindlån), kunden kan frit hæve fra kontoen, det er gratis 1 gang i kvartalet, hæves der ud over dette, betaler kunden et gebyr på 25 kr⁶⁹. Kontoen er tilgængelig i kundens netbank, dette differentiere produktet og gør det attraktivt i forhold til de traditionelle realkreditlån. I dag får man forsvindende lidt for sine frie midler, hvis de blot står som almindelig indlån, pr. 18. marts 2016 var renten på en almindelig indlånskonto uden aftale om binding i Ringkjøbing Landbobank 0,00 %⁷⁰.

Det er ret beset de færreste kunder, som har indlån svarende til størrelsen på prioritetslånet, stående fast på indlånskontoen, og dermed de færreste, som vil få fuldt rentemæssigt udbytte heraf. Det er dog muligt med en rentebesparelse/højere forrentning af kundens indlån, og dette skal regnes ind, når renten sammenlignes med realkreditlånene, og når det vurderes om lånet er fordelagtigt for kunden.

6.1.3 Øvrige egenskaber

Lånet vil kunne opsiges med 2 måneders varsel, og svarer på den måde til opsigelsesfristen på et realkreditlån. Der er desuden ingen kursrisiko for kunden, lånet opsiges altid til kurs 100.

Prioritetslånet er typisk billigere gebyrmæssigt at oprette end et realkreditlån, der er også en større mulighed for at forhandle om gebyrerne rådgiver og kunde imellem. Når der er tale om, at eksisterende realkreditlån omlægges til prioritetslån, er der ingen oprettelsesgebyr for kunden. Desuden oplever kunden ikke et kurstab i forbindelse med hjemtagelse af lånet.

Disse egenskaber betyder, at prioritetslånet er et meget fleksibelt lån, men det betyder også at lånet ikke er interessant for alle, da der som hovedregel skal være en vis likviditet hos kunden, for at det ikke vil blive dyre end et tilsvarende realkreditlån jf. eksemplet tidligere i afsnittet. Dertil kommer, at kunderne skal have en risikoprofil, som passer til variabel rente.

6.1.4 Risici og kritikpunkter

Som tidligere nævnt, har prioritetslånet været både positivt og negativt kommenteret i pressen. Ét kritikpunkt som især fremhæves i pressen er, at lånene ikke er så billige for kunderne, som pengeinstitutterne hævder, og at man skal være forsigtig, ikke at blive forblændet af fleksibiliteten, på bekostning af det økonomiske. Der er dog sjældent givet eksempler på kunder, som reelt er blevet vildledt. Men der er ingen tvivl om, at prioritetslånet stiller krav til rådgiverens moral, i forhold til ønsket om indtjening til banken, og at holde sig for øje, at kunden fortsat får den for ham/hende bedste og billigste løsning.

⁶⁹ Ringkjøbing Landbobank.dk 1 Prisbog

⁷⁰ Ringkjøbing Landbobank prisbog

Det at renten på prioritetslånet fastsættes af banken alene, er en væsentlig risiko for kunden. Selvom Ringkjøbing Landbobank funder sine prioritetslån via realkreditinstitutter, er renten ikke bundet op på hverken realkreditobligationer eller pengemarkedsrenten. Dette betyder, at produktet ikke nødvendigvis vil følge samfundsudviklingen, men i stedet vil følge bankens behov.

På grund af den faldende udlånmængde, og en overskudslikviditet, som bankerne kun har ringe muligheder for at skabe indtjening på, sammenholdt med en hård konkurrence om kunderne, er der sat meget skarpe renter på prioritetslånene. Dette er en nødvendighed hvis det skal være muligt at få solgt lånet til kunderne, vinde markedsandel fra realkreditinstitutterne og på den måde øge udlånmængden. Skulle der opstå en situation, hvor der igen kommer gang i udlånsvæksten, og hvor indlåsmængden ikke er stor nok til finansiere disse, til en lav omkostning for pengeinstituttet, og bankerne deraf enten ikke længere kan leve med den meget lave rentemarginal på produktet, eller en situation, hvor pengeinstitutterne ligefrem er nødt til at holde igen med, eller mindske deres udlån, vil banken kunne hæve renten til egen fordel, økonomisk eller strategisk. Dermed er det svære for kunderne at forudse og følge renteutviklingen på prioritetslånene.

Der er dermed ikke kun tale om et lån med variabel rente, men om et lån, hvor renteutviklingen kan leve sit eget liv, og kan fastsættes af pengeinstituttet, alt efter deres behov for indtjening mm.

Når der er tale om salg af bankens egne produkter, er der mulighed for forhandling om rente og gebyrer. Dette betyder at kunder som er dårlige til at forhandle, eller som ikke er opmærksomme på dette, kan ende med at betale mere for deres lån, end en tilsvarende kunde, som forhandler. Ved realkreditlån er der ikke mulighed for forhandling i samme omfang.

Lånet egenskaber stiller store krav til bankens kunderådgivere, at man på trods af ønsket om en stor udbredelse af prioritetslånet, stadig sikre, at kunderne får den rigtige rådgivning, og får et produkt som er relevant for dem, passer til deres risikoprofil og luft i økonomien til evt. udsving i renten.

Ringkjøbing Landbobank løber også selv en risiko på Prioritetslånet. Hvis et lån misligholdes af en kunde, kan banken ikke blot betale en garanti til realkreditinstituttet, men banken vil pga. sin stilling på pantebrevet, stå med ansvaret for at mindske tabet ved at sælge boligen der er taget pant i.

Skulle bankens fundingmulighed ændre sig, kan det betyde, at prioritetslånene vil være for dyre at opretholde for banken. Dette så man bl.a. under finanskrisen hvor Danske Bank måtte lukke deres prioritetslån ned.

Dette er væsentlige risici og kritikpunkter, som Ringkjøbing Landbobank er nødsaget til at forholde sig til.

Når prioritetslånet alligevel er et interessant produkt for Ringkjøbing Landbobank, skyldes dette situationen som benævnt i kapitel 5, hvor der argumenteres for behovet for, at øge udlåns mængden. Bankens forventning og behov for øget indtjening modsvarer bankens risiko på produktet.

Af andre fordele kan nævnes:

Den seneste tids mediestorm mod Nykredit og herigennem Totalkredit, for deres varslede bidragsstigninger, og utilfredshed blandt realkreditinstitutternes kunder, gør prioritetslånet højaktuelt. Der er mange kunder som søger alternativer til deres realkreditlån, og her er prioritetslånet en relevant konkurrent.

Det faktum at der ikke er bidrag på prioritetslånene, kan have en betydning hos de kunder, som har set sig sur på netop dette gebyr. Disse kunder kan vælge prioritetslånet som alternativ, selvom renten er variabel og muligvis en smule dyrere end F-kortlånet, og dermed fastholder Ringkjøbing Landbobank kunderne i stedet for at miste dem til f.eks. BRF-kredit, eller de øvrige realkreditforeninger som alle har samarbejde med andre banker.

Flere og flere pengeinstitutter begynder at komme med lignende produkter. Derfor er det fordelagtigt konkurrencemæssigt, at kunne tilbyde produktet.

Der har været kritik af pengeinstitutternes gebyrer og stigningerne herpå, derfor er det meget interessant for banken som er en del af finanssektoren, som efter finanskrisen ikke har haft det bedste ry, at se mod indtjeningsmuligheder, der ikke involverer, at hæve gebyrerne på nuværende produkter.

6.1.5 Delkonklusion

Prioritetslånet er et reelt alternativ til realkredit lån. Prioritetslånet er dermed et meget interessant produkt for Ringkjøbing Landbobank at indføre, idet at banken har behov for at øge sin udlåns mængde, for at kunne fortsætte med at levere gode resultater, og vinde

markedsandel. Lånet er samtidig med til at sikre, at banken har en opdateret produktpallem, der kan matche de store pengeinstitutter, og kan imødegå evt. efterspørgsler fra kunderne.

Lånet er ikke en lige stor fordel for alle kunder, og er ikke relevant for alle kundegrupper, men for kunder med en god likviditet, kan lånet betyde store rentebesparelser og en bedre forrentning af kundens indlån. Der er tale om et meget fleksibelt lån til finansiering af boligen for kunderne, og dette betyder, at lånet også her har en relevans.

Grundet Ringkjøbing Landbobanks fundingsamarbejde samt lånet størrelse, er det blevet muligt, at tilbyde kunderne fordelagtige renter på deres lån, som kan konkurrere med realkreditlånene. Renten er dog variabel, og er ikke koblet op på nogen markedsrenter, og dermed er der også en væsentlig risiko forbundet med, at optage et prioritetslån som kunde.

I det følgende vil prioritetslånet blive nærmere analyseres, i forhold til lånets salgspotentiale samt indtjeningsmuligheder.

6.2 Prioritetslånets potentiale

I det følgende vil prioritetslånets salgs- og indtjeningspotentiale blive analyseret. Det har ikke været muligt, at komme helt ind bag tallene for Ringkjøbing Landbobanks indtjening på prioritetslånet, da disse oplysninger ikke er offentligt tilgængelige, og ikke er specificeret i bankens årsrapporter. For at kunne lave en vurdering af bankens indtjening på lånet og potentialet for udlånmængde herfor, fastsættes et estimat for et optimistisk sat salgspotentiale, et realistisk og et pessimistisk estimat for samme, samt en vurdering af bankens mulige indtjening på produktet.

I starten var hovedfokus i bankens salg af prioritetslånet på den mest likvide gruppe kunder, og oprindeligt blev lånet kun anvendt til at finansiere op til 60 % af boligens værdi.

Konkurrencen fra andre pengeinstitutter og realkreditinstitutterne, har betydet at man har reguleret i denne strategi. Dette skete i forbindelse med, at renten på prioritetslånet blev nedsat pr. 27. februar 2015.

De kunder for hvem lånet er mest interessant, er kunder med store indlån og lav belåningsprocent i deres bolig. Disse kunder vil kunne udnytte potentialet i den kassekreditlignende egenskab, og vil sandsynligvis kunne opnå en rentebesparelse i sammenligning med F-kort lånet ud fra den nuværende rente på de to lån.

Kunder med meget svingende og høj indtægt og likviditet, vil kunne udnytte at de i perioder, har høje indlån, som muligvis løbende spises op, og på den måde have en lavere gennemsnitlig rente, i disse tilfælde vil lånet kunne konkurrere med renten på realkreditlånene, også selvom kunden ikke permanent har store indlån.

Lånet kan desuden være interessant for kunder, som forventer, at de vil sælge deres bolig indenfor en kort periode, og evt. kan opsigte deres realkreditlån til en god kurs. Disse kunder kan komme i et produkt, hvor der ikke er en kursrisiko. Renterisikoen betyder mindre i disse tilfælde, da denne modsvares af risikoen for et kurstab, hvis kunden blev i sit realkreditlån, og var nødt til at opsigte lånet, på grund af et realiseret salg, og ikke kan vælge et gunstigt tidspunkt for opsigelsen, og samtidig vil der være en kort tidshorison.

Estimat af salspotentiale:

Banken har i sin udlånsportefølje 23,6 % udlån til privatkunder⁷¹, og en udlånsmængde i balancen på 17.299.920 t. DKK.⁷² Dette svare til 4.065.481 t. DKK. i udlån til private.

Da Prioritetslånet, kun henvender sig til kunder som er boligejere, skal en del fratrækkes den samlede udlånsmængde. Det estimeres, at 60 % af udlånsmængden til privatkunder vedrøre kunder med bolig. Dette sker jf. Figur 23 som viser, at sikkerhederne fra pant i ejendomme fra private i 2015 svarede til 60 % af udlån og garantier til private. Der er oplagt stor usikkerhed i forhold til denne type estimer, der stilles ikke nødvendigvis fuld sikkerhed for alle boliglån, ligesom der ved afdrag på boliglånene, ofte opnås en situation, hvor pantet er højere end den reelle gæld mv. det vurderes, at disse usikkerheder delvist opvejer hinanden, og niveauet sættes derfor til 60 %.

⁷¹ Dette er lavt i forhold til andre pengeinstitutter i gruppe 2, som kommenteret i tidligere i opgaven, skyldes dette Ringkjøbing Landbobank særlige opbygning og strategi som delvis "nichebank".

⁷² Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2015

Figur 23 Modtagne sikkerheder i forhold til udlånmængden

37 Kreditrisiko - fortsat

Modtagne sikkerheder for maksimal kreditleksponeering	Maksimal kreditleksponeering 1.000 kr.	Udlån og garantier 1.000 kr.	Modtagne sikkerheder				I alt 1.000 kr.
			Ejendomme 1.000 kr.	Værdipapirer og kontantindeståender 1.000 kr.	Løsøre 1.000 kr.	Andre sikkerheder* 1.000 kr.	
2015							
Offentlige myndigheder	33.429	12.976	1.640	179	11.300	0	13.119
Erhverv:							
Landbrug, skov og fiskeri	2.614.403	1.969.487	463.844	297.646	138.758	553.324	1.453.572
Industri og råstofudvinding	834.174	505.223	83.549	187.830	15.283	40.487	327.149
Energiforsyning	5.037.869	4.175.046	112.157	0	49.366	2.934.401	3.095.924
Bygge og anlæg	530.745	358.043	103.339	45.038	20.148	5.865	174.390
Handel	1.089.733	707.035	180.548	48.620	55.088	19.583	303.839
Transport, hoteller og restauranter	385.118	342.699	40.550	50.997	59.347	156.272	307.166
Information og kommunikation	79.743	42.269	11.923	5.124	11.000	2.927	30.974
Finansering og forsikring	3.979.826	2.932.431	79.563	1.246	2.128.096	205.812	2.414.717
Fast ejendom	3.137.172	2.686.575	1.405.638	1.650	120.828	145.697	1.673.813
Øvrige erhverv	1.797.293	1.191.704	302.540	58.230	248.404	43.812	652.986
Erhverv i alt	19.486.076	14.910.512	2.783.651	696.381	2.846.318	4.108.180	10.434.530
Privat	6.514.764	4.605.333	1.842.484	188.221	390.687	70.469	2.491.861
I alt	26.034.269	19.528.823	4.627.775	884.781	3.248.305	4.178.649	12.939.510

* Omfatter blandt andet sikkerhed i vindmøller, produktionslandbrug, pantsat selskabskapital, kautioner m.v.

Kilde Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2015

Det estimeres jf. ovenstående, at banken har udlån til boligfinansiering svarende til 2.439.288 t. DKK.

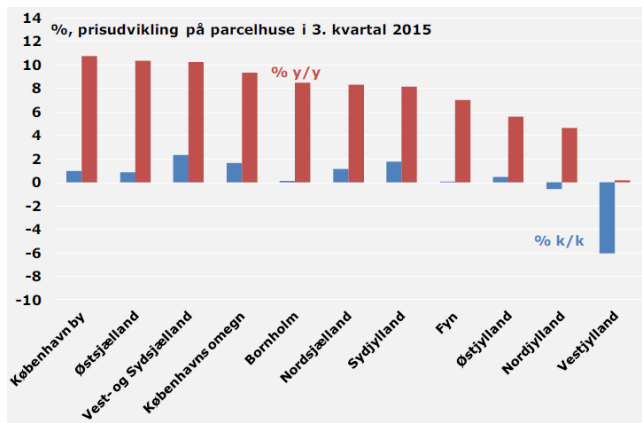
Når kunderne optager prioritetslån, bliver deres realkreditlån ofte lagt sammen med hele eller dele af boliglånet, dog skal den samlede belåningsgrad af boligen fortsat ligge under 80 %.

Dette betyder, at der skal tillægges et udlånsbeløb til ovenstående, som stammer fra realkreditlån, der indfries til fordel for prioritetslån.

Størrelsen af kundernes realkredit lån må forventes, at variere meget fra kunde til kunde. I 2015 lå den gennemsnitlige belåningsgrad for danskernes boliger på 58 % af boligens værdi⁷³. Realkredit Danmark har i en rapport fra 23. november 2016 analyseres danskernes friværdier i boligen. Her ses det jf. figur 24, at boligpriserne i store dele af landet har været stigende i 2015, dog har den del af Vestjylland, hvor Ringkjøbing Landbobank er størst repræsenteret, ikke oplevet samme fremgang som i resten af landet, tvært imod har landsdelen haft den laveste stigning i huspriser.

⁷³ Realkredit Danmark 23. november 2015

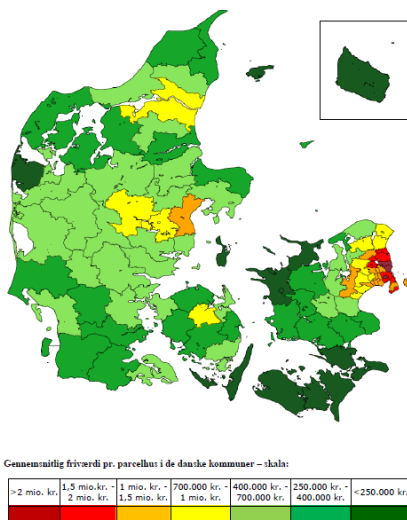
Figur 24 Prisudvikling i huspriserne på parcelhuse 2015 samt 3. kvartal 2015

Kilde Realkredit Danmark 23. november 2015

Til gengæld ligger friværdien i landsdelen, på trods af fortsat lave huspriser, tæt på medianen for analysen jf. Figur 25, derfor arbejdes der videre med den gennemsnitlige belåningsgrad fastsat i analysen.

Figur 25 Fordeling af gennemsnitlig friværdi på landets parcelhusejere

Kilde Realkredit Danmark 23. november 2015

Det antages at boligejerne har boliglån i banken svarende til gennemsnitligt 9 % af boligens værdi. Dette antages ud fra en forudsætning om, at den oprindelige belåning for den største andel boligejere, starter som 80 % realkredit belåning, 15 % boliglån i banken og 5 % i udbetaling. Svare dette til en oprindelig belåningsgrad af boligen på 95 %, var den oprindelige belåningsgrad 1,64 gange højere end den forudsatte gennemsnitlige belåningsgrad på 58 %.

Forventes det at boliglån og realkreditbelåningen er faldet i samme grad, vil boligudlånet i banken svare til 9,15 % af boligens værdi, og realkreditbelåningen svare til 48,78 % af boligens værdi. Dette er selvsagt et tænkt eksempel, men viser dog, at fordelingen af den gennemsnitlige belåning af boligen, svarende til 9 % af boligens værdi som boliglån i banken og 49 % af boligens værdi belånt i realkreditinstitutter, som ligger til baggrund for det endelige estimat, er plausibel.

Af denne betragtning, kan det beregnes, at der ud fra ovenstående anslåede udlån til boligfinansiering, er tilknyttet realkreditbelåning svarende til 13.280.572 t. DKK. I alt svarende til 15.719.860 t. DKK i samlet udlånmængde.

Da prioritetslånet, som konkluderet tidligere, primært er interessant for den likviditetsmæssige særkere del af kundeporteføljen, samt enkelte andre tilfælde, antages det at maksimalt en tredjedel af kundeporteføljen med fordel vil kunne optage prioritetslån, og vil blive tilbudt dette, svarende til en udlånmængde på 5.239.953 t. DKK.

Grundet at der i Danmark er tradition for realkreditbelåning, må en vis skepsis mod prioritetslånet forventes. Dette betyder at der, for at komme et estimat for salgspotentialet for prioritetslånet nærmere, skal fratrækkes en procentdel af kunderne, som fortsat vil ønske at ligge med realkreditlån uagtet om de vil have en gevinst ved at omlægge. Denne procentdel antages at være 60 %. Dette estimat er fastsat ud fra en vurdering af, at en større og større del af boligejerne vælger, at have fast rente på deres realkreditlån, samt en generel skepsis i forhold til et nyt boliglånsprodukt, med en variabel rente, som ikke er tilknyttet nogen markedsrente.

Dette giver:

Et estimat på et optimistisk salgspotentiale på 2,1 mia. DKK

I deres årsregnskab for 2014 skriver Ringkjøbing Landbobank, at de pr. 31 december 2014 havde fundet udlån for 252 mio. kr. via BRF kredit. Dette beløb må antages, at være steget frem mod 2015 da der ses udlånsvækst, og dette antages også at være gældende for prioritetslånet. Det antages at der i 2015 er en funding via BRF kredit og Totalkredit af udlån for 350 mio. kr., dette estimeres ud fra et tillæg på 15 % som er bankens gennemsnitlige udlånsvækst, og et yderligere tillæg, grundet bankens store fokus på udbredelsen af prioritetslån, og en forventning i kvartalsregnskabet for 1. kvartal 2016, om en fortsat udlånsvækst.

Det er kun en del af prioritetslånene banken funder via BRF-kredit, en væsentlig del af udlånene ligger fortsat i bankens egen balance. Det antages at banken grundet sit nuværende likviditetsoverskud på 99,7 %⁷⁴, og for at opnå så stor fortjeneste og udlånsvækst som muligt på prioritetslånene, beholder langt den største del af lånene på egne bøger. Da det optimistiske salgspotentiale er sat på 2.095.981 t. DKK og dertil det realistiske bud kan beregnes en større grad af skepsis blandt kunderne, samt en mindre del af boligkunderne for hvem prioritetslånet er relevant, sammenholdt med estimatet for bankens funding via BRF kredit og Totalkredit, sættes et realistisk estimat svarende til, at banken beholder godt 4 gange den fundede del af deres prioritetslån på egne bøger.

Dermed vurderes:

Et realistisk estimat af salgspotentialet for prioritetslånet at ligge på 1,5 mia. dkk.

For at komme frem til et pessimistisk salgspotentiale, kan den procentdel af kunderne som ikke er interesseret og kan drage nytte af prioritetslån hæves yderligere, samtidig kan det antages at den del af kunderne, som reelt kan drage nytte af prioritetslånet er mindre end en tredjedel.

Dette føre til:

Et pessimistisk salgspotentiale estimeres til 1 mia. DKK

Disse estimater er lavet ud fra den nuværende kundeportefølje og udlånsmængde.

Ringkjøbing Landbobank har de seneste år haft tilgang af kunder, og potentialet for salg må på den baggrund forventes løbende at stige, med mindre renteutviklingen på lånet kommer til at gøre det mindre attraktivt. Dertil kommer at banken af strategiske eller økonomiske årsager, kan vælge at holde igen med salget.

Estimeret indtjeningspotentiale:

Den faldende rentemarginal på udlånsporteføljen fra 2012 og frem jf. Figur 6, har betydning for bankens indtjening på prioritetslånet. Det kan betyde at indtjeningen på prioritetslånet bliver lavere, hvis udviklingen fortsætter, men det betyder også at indtjeningen på udlånsprodukter bliver endnu vigtigere end tidligere, og i højere grad udlåns mængden. En succes med prioritetslånet vil kunne bidrage til, stigende udlåns mængde, og dette vil kunne udligne konsekvenserne af den ellers faldende renteindtjening.

⁷⁴ Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2015

Ringkjøbing Landbobanks indtjening på prioritetslånet beregnes ud fra et estimat for rentemarginalen på prioritetslånet, som er den forventede gennemsnitlige rente fratrukket et estimat for bankens fundingomkostninger og fratrukket forvente mistet formidlingsprovision fra Totalkredit. Der vil være tale om et forsimplet estimat, men det er nødvendigt for at kunne komme med et bud på for, hvor stort indtjeningspotentialer på prioritetslånet er.

Jf. Ringkjøbing Landbobanks prisbog pr. 20. marts 2016 er rente spændet for prioritetslån 1,407 % til 4,783 %, de 1,407 % er svarende til kunder med 0 - 60 % belåning, for kunder med 0 - 80 % belåning er den nedre grænse 1,762 %. Grundet det generelle lave renteniveau for alternativet, realkreditfinansiering må det forventes at renten for prioritetslånet kun i meget sjældne tilfælde rammer den øvre grænse. Det synes usandsynligt at dette vil kunne være konkurrencedygtigt i andet end tilfælde, hvor realkreditfinansiering af boligen ikke er en mulighed. Grundet den samtidige hårde konkurrencesituation, forventes det samtidig, at banken bliver presset i forhold til sine rentesatser, dette ses også af, at det tidligere har været nødvendigt at sænke renten, for at modstå konkurrence. Ud fra dette anslås den gennemsnitlige rente at ligge på maksimalt 1,762 %, svarende til den nedre grænse for prioritetslån til 80 % belåning.

Ringkjøbing Landbobanks fundingomkostninger stammer for så vidt angår 350.000 t. DKK af prioritetslånets udlånmængde, fra den provision der betales til BRF kredit og Totalkredit i forbindelse med deres arbejde med at omdanne fordringerne fra prioritetslånene til obligationer, beløbets størrelse er kommenteret ovenfor. Som før nævnt er bankens udgift til provisionen som afgives til BRF-kredit og Totalkredit ikke angivet i årsregnskaberne for Ringkjøbing Landbobank, men det må antages at være mindre end Ringkjøbing Landbobanks omkostninger ved at indhente fremmedkapital svarende til 0,49 %, og mere end den del af bidragssatsen som kreditinstitutterne ellers ville modtage.

Det er ikke muligt at finde konkret information for hvor meget Ringkjøbing Landbobank eller bankerne generelt modtager af bidragssatserne, men det anslås at være ca. halvdelen⁷⁵. Af Figur 26 ses det, at Totalkredit pr. 1. juli 2016 maksimalt vil kunne opkræve 1,9 % i bidrag og minimum 0,45 %, det anslås at Ringkjøbing Landbobank gennemsnitligt modtager bidrag svarende til 0,40 %. Provisionen som Ringkjøbing Landbobank afgiver til BRF-kredit og Totalkredit anslås på denne baggrund at være 0,45 %.

⁷⁵ Anslås ud fra artiklen "Nykredit sender halvdelen af prisforhøjelsen til bankerne" fra Berlinske Business fra d. 25. februar 2016, og er bekræftet af Henrik Sørensen boligchef i Jutlanderbank, via kort telefoninterview.

Figur 26 Bidragssatser i Totalkredit pr. 1. juli 2016

Belåningsgrad	Fast rente	RenteMax F5-F10	F-kort	F3-F4	F1-F2	Tillæg for afdragsfrihed
0-40%	0,4500	0,5000	0,5000	0,7000	0,7500	0,1000
40-60%	0,8500	1,0500	1,0500	1,2500	1,3000	0,3000
60-80%	1,2000	1,4500	1,5500	1,6500	1,9000	0,8000
0-80%	0,7375	0,8750	0,9000	1,0750	1,1750	0,3250

Kilde Totalkredit.dk Prisbog

Den resterende del af prioritetslånene finansieres pt. Via bankens indlånsoverskud.

På den korte bane, kan der argumenteres for, at banken har en yderligere fortjeneste på prioritetslånene, grundet at pengeinstitutterne pt. får -0,65 % for at placere overskudslikviditet i Nationalbanken. Af få denne del af overskudslikviditeten ud at arbejde som finansiering af udlån, spare banken for disse placeringsomkostninger.

På den lange bane kan det blive nødvendigt for Ringkjøbing Landbobank, at skaffe yderligere kapital og funding, for at kunne fortsætte salget af prioritetslån, og holde den nuværende strategi om, at have et kapitaloverskud og solvensoverdækning.

Da en væsentlig del af prioritetslånets udlånsmasse må forventes, at komme fra nuværende realkreditlån, samt fra kunder hvis alternativ ved optagelse af nye lån i forbindelse med køb af bolig, havde været et realkreditlån, må en evt. nedgang i provision fra Totalkredit fratrækkes indtjeningen på prioritetslånet, for at der kan beregnes en reel fortjeneste. Formidlingsprovisionen fra Totalkredit er ovenfor anslået til at være 0,40 %.

Jf. estimatet for salgspotentialet for Ringkjøbing Landbobanks prioritetslån, antages det at der flyttes udlånsmasse fra realkreditlån til Ringkjøbing Landbobanks prioritetslån svarende til 1.770.685 t. DKK i det optimistiske estimat for salgspotentialet, 1.267.200 t. DKK i det realistiske estimat og 844.800 t. DKK i det pessimistiske estimat. Heraf vil en del være fra ”fremmede realkreditforeninger” hvor banken ikke modtager provision. Denne mængde anslås til at være 5 %, langt størstedelen af bankens kunder med realkreditlån, har disse i Totalkredit, da Ringkjøbing Landbobanks samarbejde med realkreditinstituttet betyder, at de altid anvendes til finansiering når det er muligt. DLR-kredit kan komme på tale ved finansiering af landbrugsejendomme, og der kan være enkelte kunder som enten selv ønsker

et andet realkreditinstitut, eller som har et realkreditlån oprettet gennem tidligere kundeforhold i et andet pengeinstitut, som har samarbejdet med et andet realkredit institut.

Der er ikke taget højde for bankens gebyrindtægter ved oprettelse af prioritetslånet. Dette skyldes at denne indtægt er meget svingende, og kan forhandles helt individuelt mellem rådgiver og kunde. Samtidig vurderes gebyrindtægten af være forholdsvis begrænset, da der ikke tages gebyr i de tilfælde hvor prioritetslånet anvendes til omlægning fra realkreditlån, kun ved ny udlån.

Ud fra ovennævnte forudsætninger beregnes Ringkjøbing Landbobank jf. Tabel 5 at have følgende indtjening på de 3 estimater for salgspotentiale:

Tabel 5 Estimeret indtjeningspotentiale i t. DKK

Estimeret indtjeningspotentiale i t. DKK			
	Optimistisk Estimat	Realistisk Estimat	Pessimistisk Estimat
Estimeret udlånmængde	210.000	150.000	100.000
Renteindtægt ved 1,762	37.002	26.430	17.620
Fundingomkostninger marked for RLB	8.575	5.635	3.185
Afgivende provision	1.557,5	1.557,5	1.557,5
Mistet bidrag fra realkredit	6.741,5	4815,4	3210,3
Estimeret indtjeningspotentiale ved finansiering via likviditetsoverskud	28.702,9	20.057,14	12.852,26
Estimeret indtjeningspotentiale ved funding i markedet	20.127,9	14.422,1	9.667,3
Spartet fundingomkostninger ved funding med BRF-Kredit og Totalkredit frem for markedsfunding	157,5	157,5	157,5

Kilde Ved egen tilvirkning med baggrund i ovenstående estimater og forudsætninger

Ovenstående estimater er som nævnt, lavet på baggrund af tal angivet i Ringkjøbing Landbobanks årsregnskab, og på den baggrund eksisterende udlån samt aftaler. Der er i forhold til salgspotentialet taget højde for, at banken har en forventning om udlånsvækst i 2016, og potentialet er dermed også tænkt ind i næste regnskabsår. Rentesatserne er kun anslået på baggrund af nuværende satser for bankens prisbog pr. 1. Februar 2016.

Fremtidig salgs- og indtjeningspotentiale længere fremkan der kun gisnes om, i form af tilvækst af nye kunder, samt bankens strategi for salget af prioritetslånet og udviklingen i renteniveauet. Grundet Ringkjøbing Landbobanks nuværende økonomiske situation, har banken mulighed for, at føre en strategi hvor kundetilvæksten overvejende består af kunder med en god bonitet, dette kan betyde at en større del af tilkommende kunder, vil kunne drage fordel af prioritetslånet. Det er ikke muligt at vurdere, om banken i kommende år, vil opleve samme kundetilvækst som tidligere, og dermed vurdere om salgspotentialet dermed vil være stigende, men det forventes samtidig ikke, at banken på nuværende tidspunkt har udtømt mulighederne for udlån, til bankens eksisterende kunder. Det vurderes på denne baggrund, at der er belæg for et stigende slagspotentiale i kommende år, hvis banken formår at fortsætte nuværende udlånsvækst. Ved en stor vækst i mængden af prioritetslån, kan det blive nødvendigt for Ringkjøbing Landbobank, at skaffe yderligere funding til finansiering af lånene, enten via BRF-kredit og Totalkredit eller i pengemarkedet, dette ville mindske indtjeningen i forhold til den nuværende situation.

6.3 Delkonklusion

Det estimeres at Ringkjøbing Landbobank har mulighed for en indtjening på mellem 28.702,9 og 12.852,3 t. DKK på deres prioritetslån, så længe det er muligt at anvende likviditetsoverskud til finansiering af lånene. Det realistiske estimat ligger på 20.057,14 t. DKK.

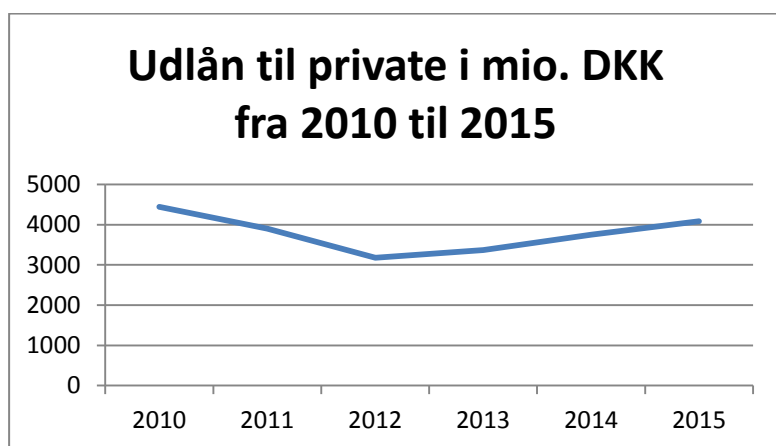
Det vurderes at der er potentiale for stigende indtjening på prioritetslånet, også på længere bane end 2016, men der er visse usikkerheder så som renteniveauet, kundetilvækst, samt bankens fundingbehov, som alle kan trække i både en positiv og negativ retning.

7. Prioritetslånets påvirkning af indtjening og performance

I dette kapitel vil det blive analyseret, hvordan prioritetslånet har påvirket bankens indtjening og performance, samt i hvilken grad. Dette gøres med udgangspunkt i de estimerede salgs og indtjeningspotentialer beregnet i kapitel 6.

Af Figur 27 ses det, at udlån til privat blev vendt fra 2012 til 2013, og siden har udlånmængden været stigende. I årsrapporten fra 2013 beskriver Ringkjøbing Landbobank, at godt halvdelen af udlånsvæksten på 11 % i 2013, stammer fra vindmøllefinansiering, den resterende del vurderes at være bredt funderet i de øvrige brancher. Udlånsvæksten for udlån til private fra 2012 til 2013 var 7,15 % mod et fald i udlån til private fra 2011 til 2012 på 9,54 %, og her kan prioritetslånet have spillet en væsentlig rolle. Det er interessant at bemærke, at andelen af bankens udlån til privatkunder er faldet i hele perioden, mens der samtidig ses udlånsvækst for gruppen, dermed må bankens privatkunder generelt have større udlån i banken end tidligere, dette er et af målene med prioritetslånet.⁷⁶

Figur 27 Ringkjøbing Landbobanks udlån til private i mio. DKK fra 2010 til 2015

Kilde Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2011, 2013 og 2015

Ud fra beregningen af prioritetslånets indtjeningspotentialer, må det forventes at niveauet i opstartsåret, har været lavere end det realistiske estimat af indtjeningspotentialer, da mængden af udlån i form af prioritetslån naturligt har været stigende siden implementeringen. Dette bekræftes også af at banken i sin årsrapport for 2013, som tidligere nævnt, tilskriver godt halvdelen af udlånsvæksten til finansieringen af vindmøller, den resterende del skydes vækst i de øvrige nicher samt afdelingsnettet. I 2014 og 15 beskrev banken udlånsvæksten til at være bredt funderet branchemæssigt, og til at stamme fra både afdelingsnettet og

⁷⁶ Ringkjøbing Landbobank årsrapport 2011, 2013 og 2015

nicheafdelingerne, udlånsvæksten stammede primært fra nye kundeforhold.⁷⁷ Dermed kan det tyde på, at indtjeningen på prioritetslån og udlånsvækst for bankens privatkunder, har haft større effekt på udlånsvæksten i 2014 og 2015 end i 2013.

Sat i forhold til bankens udlånsmængde i 2015, svarende til 17,3 mia. DKK er en udlånsmængde svarende til det realistiske estimat på 1,5 mia. DKK blot en lille spiller, men bestemt ikke uvæsentlig.

Estimatet for et realistisk indtjeningspotentiale på 28,7 mio. DKK, er ligeledes ikke af en uvæsentlig størrelse, når presset på bankernes indtjening tages i betragtning. Prioritetslånet påvirker selv med det pessimistiske estimat bankens nettoresultat positivt.

I det følgende vil det blive analyseret hvorledes bankens performance målt på diverse nøgletal, er blevet påvirket af implementeringen af prioritetslånet.

7.1 ICGR

Af Tabel 6 ses udviklingen i bankens ICGR. Af Tabellen ses det at, bankens ICGR i 2011 og 2012 var markant højere end udlånsvæksten. Det betyder at banken i denne periode, havde mulighed for både at udbetale udbytte, og samtidig overføre en del af overskuddet til bankens egenkapital. I 2013-2015 var bankens ICGR lavere end udlånsvæksten, det betyder at banken har måtte trække på enten egenkapitalen eller skaffe kapital i markedet for at finansiere udlånsvæksten. Bankens ICGR har været stigende fra 2010 til 2014, og faldt lidt til 2015.

Tabel 6 ICGR i forhold til udlånsvækst i Ringkjøbing Landbobank

ICGR i forhold til udlånsvækst		
År	ICGR i procent	Udlånsvækst
2010	8,47162014	0,797118111
2011	8,882011341	-3,07200973
2012	9,672027622	-2,53392955
2013	9,825928096	11,46973599
2014	10,37824081	11,97198354
2015	9,664912876	14,02439024

Kilde Ved egen tilvirkning. Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 og 2015

Ændringen på ICGR i forhold til udlånsvæksten kan skyldes, at banken i 2013 til 2015 oplevede en forholdsvis stor udlånsvækst, men ikke tilsvarende stigende nettoresultat, dertil

⁷⁷ Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2014 og 2015

kommer at man udbetalte udbytte og opkøbte egne aktier, og på den måde steg egenkapitalen ikke i samme omfang som udlånsvæksten.

Faldet i bankens ICGR fra 2014 til 2015, skyldes en lavere vækst i bankens nettoresultat end udlånsvæksten kunne tilskynde, dette vurderes af banken, til at være som følge af en faldende rentemarginal, og dermed faldende nettorenteindtægt på bankens udlån,⁷⁸ den høje udlånsvækst betyder dermed yderligere pres på bankens ICGR.

Da Ringkjøbing Landbobank i både 2013, 2014 og 2015 var velpolstret, og havde en overdækning i forhold til at kunne opfylde en fuld indfasning af CRD IV kravene, var det ikke et problem for banken, at ICGR var lavere end udlånsvæksten. Det kan dog på sigt give udfordringer for bankens vækststrategi, hvis ikke ICGR på ny bliver højere end udlånsvæksten, da der må formodes at være grænser for, hvor længe banken kan tære på egenkapitalen og fortsat opfylde kapitalkravene. Skal banken finansiere sig på pengemarkedet, vil bankens renteomkostninger stige. Dog var bankens likviditetsoverdækning, på trods af en faldende tendens, fortsat 99,7 % ultimo 2015⁷⁹.

Implementeringen af prioritetslån kan have påvirket ICGR positivt, da det har været med til at øge nettoindtjeningen. Dog må påvirkningen forventes at være af mindre omfang da indtægten herfra ud fra det realistiske estimat kun svare til i omegnen af 1/29 af det samlede bruttoresultat i 2015⁸⁰. Dertil kommer, at den lave rentemarginal på lånene betyder, at lånet netop kan være medvirkende til at bankens ICGR ikke følger med udlånsvæksten.

7.2 ROE

Det ses af Tabel 7, at Ringkjøbing Landbobank har haft en stigende ROE fra 2010 til 2014, for så at opleve et fald i 2015.

⁷⁸ Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2015

⁷⁹ Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2015

⁸⁰ Brutto, da indtjeningsestimater er beregnet før skat

Tabel 7 Beregning af ROE for Ringkjøbing Landbobank fra 2010 - 2015

År	ROE
2010	11,10877101
2011	11,52062728
2012	12,25634683
2013	12,32842715
2014	14,38907406
2015	13,91539329

Kilde Ved egen tilvirkning. Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 og 2015

Ud fra tabellen, er der ikke meget som tyder på, at der har været en særlig udvikling her, fra implementeringen af prioritetslånet ultimo 2012 til 2013. Fra 2013 til 2014 steg ROE godt 2 procentpoint, dette er en stor stigning i sammenligning med de tidligere år. Stigningen skyldes at nettoresultatet steg markant fra 357.660 t. DKK i 2013 til 445.861 t. DKK i 2014, samtidig steg egenkapitalen kun moderat fra 2.901.100 t. DKK til 3.098.608 t. DKK.

Den store stigning i nettoresultatet stammer fra, at banken i 2014 oplevede en meget stor kundetilgang, og også en udlånsvækst på 11,97 %, udlånsvæksten har kunne modvirke effekten af den faldende rentemarginal, dertil kommer et stort fald i bankens nedskrivninger på udlån. Prioritetslånet kan have haft en vis effekt på udlånsvæksten og dermed nettoresultatet i 2014, men da banken umiddelbart har en lav rentemarginal på disse lån, har lånet ikke haft så stor gennemslagskraft som lån, hvor rentemarginalen er bedre.

ROE faldt igen fra 2014 til 2015, dette skyldes en mindre stigning for bankens nettoresultat og at egenkapitalen steg en del sammenlignet med tidligere år. Nettoresultatet steg fra 445.861 t. DKK i 2014 til 458.665 t. DKK i 2015 svarende til en stigning på 2,8 %, mens egenkapitalen steg fra 3.098.608 t. DKK i 2014 til 3.296.098 t. DKK i 2015 svarende til en stigning på 6,4 %. Begrundelsen for lave stigning i nettoresultatet er beskrevet tidligere i afsnittet, stigningen i egenkapitalen skyldes primært et større overført overskud.

Der er de seneste år, set en bevægelse mod, at bankerne stiler efter højere egenkapitalforrentning, og de store pengeinstitutter stiledede efter en ROE på mellem 9 og 15 % i 2015. Med Ringkjøbing Landbobanks størrelse taget i betragtning, må det nuværende niveau for ROE betegnes som fornuftigt, dermed ikke sagt, at banken ikke bør stile efter at øge ROE yderligere.

Implementeringen af Ringkjøbing Landbobanks prioritetslån, har haft en positiv effekt på bankens nettoresultat jf. estimaterne for prioritetslånets indtjeningspotentiale. Dog må

betydningen for bankens ROE vurderes at være begrænset, da prioritetslånets bruttoindtjening jf. ovenstående kun svare til en meget lille del af det samlede resultat.

7.3 ROA

Ud fra bankens ROA jf. Tabel 4, ses det at ROA har været stigende fra 2010 til 2014, for så at falde i 2015

Tabel 8 Beregning a ROA for Ringkjøbing Landbobank fra 2010 - 2015

År	ROA
2010	1,407738961
2011	1,630124936
2012	1,855024442
2013	1,826397557
2014	2,099364024
2015	2,05518745

Kilde Ved egen tilvirkning. Ringkjøbing Landbobank Årsrapport 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 og 2015

Bankens aktiver har været stigende siden 2011, når ROA alligevel er steget frem til og med 2014, skyldes dette at banken i samme periode er lykkedes med at øge sit nettoresultat i højere grad. Som nævnt tidligere havde banken ikke så stor en stigning i sit nettoresultat som det kunne have været forventet i forhold til udlånsvæksten. Dette forklares med den faldende rentemarginal. På denne baggrund vurderes prioritetslånet at kunne være både en positiv og negativ faktor. Prioritetslånet har været med til at øge bankens nettoresultat, men da rentemarginalen på lånet er lav, har dette også kunne være en medvirkende del til, at nettoresultatet er steget i mindre grad, en udlånsvæksten ellers kunne tilskynde. Det vurderes på den baggrund at prioritetslånet har haft minimal påvirkning på ROA, men med overvejende sandsynlighed for, at en evt. påvirkning kan have været til den negative side.

7.4 Delkonklusion

Ud fra ovenstående konkluderes det, at prioritetslånet overordnet har haft en positiv påvirkning på såvel bankens indtjening, i form af øget nettorenteindtægter, som på bankens performance ud fra ovenstående nøgletal, dog kan nøgletallet ROA være blevet påvirket i negativ retning, om end kun i lille grad. Generelt vurderes det, at der er tale om en meget begrænset påvirkning af de enkelte nøgletal, og det vurderes at det i højere grad er bankens fortsatte indsats på nicheområderne samt satsning på Private Banking, som har betydning for bankens gode præstationer.

7. Konklusion

Det konkluderes jf. ovenstående analyse, at der var et behov for Ringkjøbing Landbobank, i forhold til at forsøge at styrke deres indtjening.

Ringkjøbing Landbobank, blev som sektorens øvrige pengeinstitutter, presset på deres indtjening, på deres kerneprodukt, udlån i årene efter finanskrisen og frem mod 2012, hvor banken valgte at implementere deres prioritetslån. Dette ses af en faldende udlånsmængde både totalt og på bankens privatkunder. Dertil kommer nettorenteindtægterne, som grundet det lave renteniveau faldt fra 2009 til 2010, for så igen at stige fra 2010 til 2012. Stigningen kom dog primært på baggrund af, et aktivt forsøg fra banken på at hæve rentemarginalen. Grundet det store pres fra det ellers faldende renteniveau, blev det løbende sværere og sværere at opretholde rentemarginalen, og dette pressede bankens fremtidig indtjeningsmuligheder.

Dette pres på indtjeningen på bankens udlån, blev en motiverende faktor bag implementeringen af prioritetslånet, som et middel til at nå målet om, at øge udlånsmængden for at modvirke effekten af den pressede rentemarginal.

Yderligere motivation kom fra en stor indlånsvækst, banken oplevede endda en større indlånsvækst, end det gennemsnitlige for pengeinstitutterne. Dette indlån kan blive en omkostning for banken, såfremt det må placeres til negativ indskudsbevisrente i nationalbanken. Det er muligt at investere, men ønskes der en moderat risiko, er afkastet heraf også begrænset af det lave renteniveau. Det betyder at banken, selv med en forholdsvis lav rentemarginal, vil kunne få en gevinst ved, at få indlånene ud og arbejde, som finansiering af udlån, udlånsmængden er dermed igen nøgleordet.

Det konkluderes også, at prioritetslånet var et relevant produkt, da dette både gav banken mulighed for at øge deres udlånsmængde for så vidt angår eksisterende kunder, ved at overføre kundernes realkreditlån til banken. Dertil kommer, at lånet har betydning i konkurrencen om de gode kunder, det er vigtigt at have en bred produktpalette med fleksible løsninger, som kan imødegå kundernes fortsat øgede krav. Dertil kommer muligheden for merforretninger. Det ses ofte, at det er nemmere at skabe forretning på kunder, som man i forvejen har et større samarbejde med. Produktet medfører dog også en risiko for banken. Selvom banken har en fundingaftale, kan det presse bankens indtjening på lånet, hvis udbredelsen af lånet bliver meget stor, og indlånsoverskuddet enten falder, eller ikke længere kan anvendes til at dække finansieringen af lånene i samme omfang som i dag.

Prioritetslån estimeres i analysen, at kunne tilføre Ringkjøbing Landbobank en indtjening mellem 28.702,9 og 12.852,26 t. DKK. Sat i forhold til bankens bruttoresultat, udgør indtjening fra prioritetslånene kun

en lille del. Men i den nuværende situation, hvor det er svært for bankerne at tiltrække og skabe indtjening på udlån, skal betydningen af prioritetslånet positive effekt på bankens resultat ikke negligeres.

Det konkluderes, at prioritetslånet overordnet har haft en positiv effekt på bankens performance, men det har kun været i et forholdsvis lille omfang. Det er primært via prioritetslånets positive påvirkning af bankens nettoresultat, at lånet bidrager positivt til bankens performance, men lånet påvirker kun i meget lille omfang, hvis overhovedet, de øvrige dele af nøgletalsberegningerne. For så vidt angår nøgletallet ROA, kan prioritetslånet ligefrem have haft en negativ effekt. Da prioritetslånet er med til at sænke bankens rentemarginal. Dette sammenholdt med størrelsen på indtjeningen i forhold til bankens øvrige resultat, fører til en vurdering om, at det er bankens nichefokus, samt øvrige strategi, som har langt den største indflydelse på bankens performance.

Det vurderes at prioritetslånet ud fra estimerne for potentiel indtjening, har potentiale for at stige også de kommende år. Dog kræver dette, at banken formår at fortsætte deres kundetilgang, da det må forventes, at potentialet i den eksisterende kundegruppe langsomt udtømmes. Dertil kommer udviklingen i renteniveaue, hvis prioritetslånet fortsat skal være interessant for kunderne og banken, kræver det, at banken fortsat har lave finansieringsomkostninger, og dermed kan udbyde lånene med en lav rentemarginal. Ved et stort økonomisk opsving, kan prioritetslånet ende med at blive dyrt for banken, og dermed svinder indtjeningspotentialet og incitamentet for salg.

Litteraturliste

Årsrapporter:

Jyske Bank årsrapport 2014

Ringkjøbing Landobank 2005

Ringkjøbing Landbobank 2008

Ringkjøbing Landbobank 2009

Ringkjøbing Landbobank 2010

Ringkjøbing Landbobank 2011

Ringkjøbing Landbobank 2012

Ringkjøbing Landbobank 2014

Ringkjøbing Landbobank 2015

Artikler:

Børsen 7. Februar 2012: Jyske Bank: ”Vi kan nu funde billigere end Danske Bank”.

http://finans.borsen.dk/artikel/1/242366/ringkjoebing-chef_nu_kan_vi_konkurrere_med_storbanker.html?hl=YToyOntpOjA7czoYMjoiUmluZ2tq-GJpbmcgTGFuZGJvYmFuayI7aTo0O3M6MTE6IlJpbmdravhiaW5nIjt9

Børsen 7. Februar 2012 – 2: BRF vil have flere banker med i ny fundingaftale.

http://finans.borsen.dk/artikel/1/225099/brf_vil_have_flere_banker_med_i_ny_funding-aftale.html

Børsen 1. Oktober 2012: Ringkjøbing-chef: ”Nu kan vi konkurrere med storbanker”.

http://finans.borsen.dk/artikel/1/242366/ringkjoebing-chef_nu_kan_vi_konkurrere_med_storbanker.html?hl=YToyOntpOjA7czoYMjoiUmluZ2tq-GJpbmcgTGFuZGJvYmFuayI7aTo0O3M6MTE6IlJpbmdravhiaW5nIjt9

Finans.dk 25. februar 2014: Sydbank overvejer at opgive BRF Fundet via
<http://finans.dk/artikel/ECE6516450/Sydbank-overvejer-at-opgive-BRF/?ctxref=ext> d.
26.03.2016 kl. 13.08

Finans.dk 27. januar 2016: Ringkjøbing Landbobanks direktør John Fisker har ondt i maven hver gang han tager hul på et nyt år. <http://finans.dk/finans/finans/ECE8396318/ringkjoebing-landbobanks-direktoer-john-fisker-har-mavepine-hver-eneste-gang-han-tager-hul-paa-et-nyt-aar/?ctxref=ext>

Finans Watch 7. Februar 2012: Krull: Fremragende for bankernes balance.
<http://finanswatch.dk/Finansnyt/article3001410.ece>

Finans Watch 20. november 2014: Derfor udsteder Saxo Bank hybrid kernekapital,
<http://finanswatch.dk/Finansnyt/Pengeinstitutter/article7222895.ece?shareId=mail> Tilgængelig
d. 26.04.2016 kl. 23.42

Finans Watch 3. Marts 2016: Læs alt om Nykredits stormvejr her.
<http://finanswatch.dk/Finansnyt/Realkredit/Nykredit/article8484339.ece> Tilgængeligt d.
18.03.2016 kl. 13.49

Bøger:

Jørgen Just Andersen. Finansiell risikostyring. Jurist- og Økonomforbundets Forlag. 2013 1. udgave 1. oplag

Interviews:

Ole Bjerregaard Pedersen

Jesper Bay

Anden litteratur:

Børsen.dk: Realkreditobligationer, historiske kurser. Fundet via:
http://borsen.dk/kurser/andre_vaerdipapirer/realkreditobligationer.html?tab=historik d.
09.04.2016

Danmarks Statistik, Statistikbanken. 10årig statsobligation rente 2010 til 2015 Fundet via:
<http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/SelectVarVal/saveselections.asp> d. 25.03.2016 kl.
14.19

Finanstilsynet: Statistisk materiale 2014 for pengeinstitutter

Finanstilsynet: Redegørelse for inspektion i Ringkjøbing Landbobank A/S februar – april 2014

Finanstilsynet: Markedsudvikling 2011

Finanstilsynet: Markedsudvikling 2013

Finanstilsynet: Markedsudvikling 2014

Nationalbanken: Nationalbankens kvartalsoversigt 4. kvartal 2015

Nationalbanken: Nationalbankens udlånsundersøgelse 1. kvartal 2012

Nationalbanken: Nationalbankens udlånsundersøgelse 4. kvartal 2012

Nationalbanken: Nationalbankens udlånsundersøgelse 1. kvartal 2013

Nationalbanken: Finansiell Stabilitet 2009

Nationalbanken: Finansiell Stabilitet 2010

Nationalbanken: Finansiell Stabilitet 2013

Nationalbanken: Finansiell Stabilitet 1. halvår 2015

Nationalbanken: Finansiell Stabilitet 2. halvår 2015

Realkredit Danmark 23. november 2015: Stor fremgang i friværdierne i 2015 – især i dele af landet. Fundet via: <https://www.rd.dk/PDF/Om%20os/Analyser/2015/stor-fremgang-i-frivaerdierne-i-2015-isaer-i-dele-af-landet.pdf> d. 16.04.2016 kl. 10:40

Realkreditrådet 1: Udlånet stiger og danskerne vælger rentesikkerhed. Fundet via: <http://www.skm.dk/skattetal/statistik/generel-skattestatistik/selskabsskattesatser-i-eu-landene-1995-2015> d. 25.03.2016 kl. 13.34

Realkreditrådet 2: Obligationsrente (tidl. Byggerente). Fundet via: <http://www.realkreditraadet.dk/Statistikker/Obligationsrente.aspx> d. 25.03.2016 kl. 13.42

Ringkjøbing Landbobank.dk 1: Prisbog pr. 1. februar 2016 fundet via:

<https://www.landbobanken.dk/wps/wcm/connect/257eefe0-6696-4c87-8342-a0b17e0ffae6/Prisbog+01-02-2016.pdf?MOD=AJPERES> d. 18.03.2016 kl. 10.01

Ringkjøbing Landbobank.dk 2: Renteændring pr. 27. februar 2015. Fundet via:

https://www.landbobanken.dk/wps/wcm/connect/aa17403f-d144-45c8-9e13-12495bb4c262/27-02-2015Rente%C3%A6ndring - 2_sp_x_90_mm.pdf?MOD=AJPERES d. 17.04.2016 kl. 13.26

Ringkjøbing Landbobank: Rentenedsættelser fundet via.

<https://www.landbobanken.dk/banken/priser> Tilgængeligt d. 18.03.2015 kl. 09.45

Skatteministeriet: Selvskabsskatten i Danmark og EU. Fundet via:

<http://www.skm.dk/skattetal/statistik/generel-skattestatistik/selskabsskattesatser-i-eu-landene-1995-2015> d. 25.03.16 kl. 13.32

Totalkredit: Prisblad pr. 1. juni 2016. Fundet via:

<https://www.totalkredit.dk/globalassets/laneomlagning/kurser-og-priser/priser/prisblad-gaeldende-fra-01-07-2016.pdf> Tilgængeligt d. 18.03.2016 kl. 09.23

Totalkredit: Kursliste pr. 18.03.2016 Fundet via.

<https://netbank.totalkredit.dk/netbank/showStockExchange.do#> Tilgængeligt d. 18.03.2016 kl. 10.21

Udleveret materiale fra undervisningen: HD i finansiell rådgivning ved Lars Krull 2015

Udleveret materiale fra undervisningen: Lars Krull, Finansielle institutioner i Danmark 14/4-16